

HVOR MANGE HJERTER BANKER

SÅDAN KAN TRANSLOKALE FÆLLESSKABER
SKABE UDVIKLING I LOKALSAMFUND

SÅDAN KAN TRANSLOKALE FÆLLESSKABER SKABE UDVIKLING I LOKALSAMFUND

INDHOLDSFORTEGNELSE

Indledning · · · · ·	5	Traditionsfællesskaber · · · · ·	30
Baggrund · · · · ·	6	Folkesagsfællesskaber · · · · ·	32
Prototyper på tilvalgsbeboere · · · · ·	9	Eventfællesskaber · · · · ·	34
Den fraflyttede · · · · ·	10	Lokalsamfundsfællesskaber · · · · ·	36
Fritidshusbeboeren · · · · ·	12	Fusion mellem de forskellige typer fællesskaber · · · · ·	38
De tilbagevendende besøgende · · · · ·	14	Tilvalgsbeboere tilfører forskellige ressourcer til lokalsamfund · · · · ·	40
Entreprenøren · · · · ·	15	Lokalsamfundets transformation til translokale landsbyer · · · · ·	42
Indpendleren · · · · ·	16	Tilvalgsbeboere engageres i forskellige aktiviteter · · · · ·	44
Eksperten · · · · ·	18	Sådan kan lokalsamfundet engagere tilvalgsbeboerne · · · · ·	46
Anledninger til fællesskaber mellem fastboende lokale og tilvalgsbeboere · ·	19	'Fællesskabere' bygger bro · · · · ·	50
Entreprenørfællesskaber · · · · ·	20	Fælles mødesteder · · · · ·	51
Idealistfællesskaber · · · · ·	22	Tilvalgsbeboeres genvej til social accept hos beboere · · · · ·	52
Kulturarvsfællesskaber · · · · ·	24	Hvem bør beslutte hvordan lokalsamfundet skal udvikles? · · · · ·	53
Stedsudviklingsfællesskaber · · · · ·	26	Afrunding: Kan tilvalgsbeboerne være med til at skabe lokal udvikling? · ·	54
Interessefællesskaber · · · · ·	28		

LINK TIL HELE RAPPORTEN

Link til projektet og den fulde rapport:
beyk.one/crthmh

Folkeskaren da den nye færge i Marstal bliver døbt. Foto: Arkivfoto, Marstal Søfartsmuseum.

INDLEDNING

Vi ser i disse år en tendens, hvor deltidsbeboelse er i vækst, samtidig med at fastbeboelse er aftagende i de danske landdistrikter og øer. Hvis udviklingen i landdistrikterne og på øer betyder, at befolkningen i høj grad er en deltidsbefolkning og den reducerede tilbageværende befolkning bliver aldrende, opstår udfordringen med hvem, der er de bærende kræfter, der fremover holder de lokale traditioner i hævd, driver de lokale kulturaktiviteter og får nye initiativer til at opstå: Alt det, som holder et lokalsamfund levende. Her bliver det ikke mindst oplagt at undersøge, i hvilket omfang den stigende deltidsbefolkning integreres i og bliver medproducenter af lokale fællesskaber, som udvikler lokalområdet.

Vores samfund er grundlæggende blevet mere translokalt: Flere og flere borgere har en tilknytning til mere end ét sted. Personer, som er knyttet til flere steder, kan karakteriseres som multi-lokale.

Tilvalgsbeboere og fællesskaber

Tendensen går hånd i hånd med ændrede tendenser i fritidslivet. Hvor man tidligere 'tog på landet' for at slappe af, er 'landet' for flere nu også blevet et sted, man engagerer sig i, og hvor man indgår i meningsskabende fællesskaber. En del af de multi-lokale personer ønsker at engagere sig og bidrage til det sted, hvor de føler en tilknytning, også selvom de ikke bor der fast. De multi-lokale mennesker, som føler en tilknytning til et sted, hvor de ikke bor fast, men som de ønsker at engagere sig aktivt i, kalder vi for **tilvalgsbeboere**.

I denne undersøgelse dykker vi nærmere ned i samspillet mellem de fastboende og tilvalgsbeboere i lokalsamfund. Det gør vi med et særligt fokus på lokalsamfundenes fællesskaber. Vi er nysgerrige på, hvilke mekanismer der styrker fællesskabet på tværs af fastboende og tilvalgsbeboere. Og vi ønsker at besvare spørgsmål som:

- I hvilket omfang anses tilvalgsbeboere som en gruppe, som de fastboende ønsker at integrere i de lokale fællesskaber og lokalsamfundsudvikling?
- Hvad gøres der i lokalsamfundene for at engagere potentielle tilvalgsbeboere i de lokale fællesskaber, og hvornår lykkes det?
- Hvornår bliver tilvalgsbeboere medskabere i lokalsamfundenes fællesskaber, hvilke ressourcer bibringer de, og hvilke roller indtager de?

Tilvalgsbeboere: "En særlig gruppe blandt den midlertidige befolkning, nemlig de, som ikke alene besøger og opholder sig midlertidigt på udvalgte og attraktive steder beliggende i landdistrikterne, men som i tillæg vælger at engagere sig direkte i lokale udviklingsaktiviteter. Vi betegner denne gruppe som engagerede midlertidige beboere eller tilvalgsbeboere, idet fokus er på at de, i forskellige grader, er aktivt engagerede i lokalområder, hvor de ikke bor fast."

Kilde: Karin Topsø Larsen m.fl. Translokalt engagement i landdistrikterne: Den mobile elites nye legeplads?, CRT. DANSK SOCIOLOGI. Nr. 4/30, årgang 2019

4 caseøer er undersøgt

Vi har besøgt fire øer i Danmark som case-områder for, hvordan lokale fastboende og tilvalgsbeboere i praksis engagerer sig i fællesskaber med hinanden. Valget faldt på Samsø, Ærø, Bornholm og Christiansø. På Bornholm er undersøgelsen dog afgrænset til det gamle sogn Nørre Herred for at gøre undersøgelsesområdet sammenligneligt med Ærø og Samsø i størrelse og befolkning. På disse caseøer har vi undersøgt forskellige typer af lokalsamfund og fællesskaber på tværs af fastboende lokale og tilvalgsbeboere – translokale fællesskaber. Det har vi gjort for at undersøge en bred vifte af forudsætninger og indsatser.

Udgangspunktet for fællesskaber er nemlig forskelligt. Nogle steder er mere præget af affolkning end andre, og nogle steder har en større tiltrækningskraft for deltidsbeboere end andre. Nogle steder har flere sommerhusområder end andre, og reglerne om bopælspligt varierer også fra sted til sted, ligesom antallet af indpendlere og fritidshusejere varierer. Desuden påvirker afstand og transportmuligheder. Alle disse faktorer er med til at skabe rammerne for forholdet mellem fastboende lokale og tilvalgsbeboere. Det samme gælder holdningen til, i hvor høj grad tilvalgsbeboere skal inddrages i at definere, hvad stedet er og skal være. Her er der forskelle fra ø til ø, by til by og fællesskab til fællesskab. Derfor er der vidt forskellige erfaringer med at få de to befolkningsgrupper til at mødes og skabe fælles engagement i lokalsamfundet.

I valget af interviewpersoner har vi især haft fokus på at tale med personer, der har erfaringer med lokale fællesskaber, hvor både fastboende lokale og tilvalgsbeboere er engageret. I alt er der interviewet 42 personer og gennemført seks workshops.

Denne publikation er tænkt som en opsamling af erfaringer og opmærksomhedspunkter til lokalsamfund, der ønsker at gøre noget aktivt for at bringe tilvalgsbeboere mere i spil uden at udfordre lokalsamfundets identitet.

BAGGRUND

De danske landdistrikter og øsamfund er i forandring. I årtier har landdistrikter og øer i Danmark oplevet en affolkning som konsekvens af urbaniseringen. Eller rettere: Det er billedet, hvis man fokuserer på, hvor befolkningen har sin faste bopæl og folkeregisteradresse. Men hvis man i stedet har fokus på, hvor vi som befolkning opholder os, og hvor vi lever vores liv, så finder vi, at mange landdistrikter og øer oplever en stigende deltidsbeboelse og en øget sæsonbefolkning.

Dette er kort opsummeret den situation, som vi fandt dokumenteret i tidligere analyser af emnet. Denne baggrund har vi kort ridset op her. For den interesserede læser henviser vi til CRTs mere dybdegående rapport "Hvor mange hjerter banker – Hvordan translokale fællesskaber på Ærø, Samsø, Bornholm og Christiansø skaber udvikling i lokalsamfund", som kan findes under publikationer på CRT.dk. Her kan der også findes henvisninger til litteratur om emnet.

Som befolkning er vi blevet mere mobil og opholder os i højere grad væk fra vores faste bopæl. Stadig flere af os har mere end en bolig, ofte i eller tæt på en større by, men vi opholder os hyppigere end tidligere i vores 'andet hjem', som ofte ligger i landdistrikter og på øer med deres natur- og landskabsmæssige herlighedsværdier. Denne tendens understøttes af, at mange kan arbejde hjemmefra i deres 'andet hjem', en mulighed som kun er blevet større efter corona-pandemien.

Kobler til og kobler fra

I mange mindre byer i landdistrikter og på de danske øer er bopælspligten ophævet, så fritidsbeboelsen i disse områder er nu ikke alene at finde i de traditionelle sommerhuskvarterer, men rykker også ind i de små landsbysamfund. I disse landsbyer oplever man derfor flere og flere af en ny type boligejere, der kombinerer deres faste bopæl i eller tæt på en større by med et 'andet hjem' i deres landsby. Disse nye naboer kommer ikke alene for at 'koble af', men for en dels vedkommende snarere med et ønske om at 'koble til' og blive en del af landsbyernes tættere fællesskab.

Denne udvikling betyder, at der er kommet flere forbindelser mellem by og land, men også at strukturen i beboersammensætningen i de små lokalsamfund i de danske landdistrikter og øer er under forandring, hen imod en højere andel af deltidsbeboere i forhold til fastboende lokale.

Selvom der bliver flere og flere af denne type multi-lokale tilvalgsbeboere i landdistrikter og på øer, har lokalsamfundene langt fra altid haft blik for denne type borgere i inddragelses- og høringsprocesser. Tilvalgsbeboerne er "usynlige" på den måde, at de ikke formelt figurerer som en del af lokalbefolkningen i og med, at de har deres folkeregisteradresse et andet sted.

Multi-lokale tilvalgsbeboere kan bidrage med økonomi, netværk og kompetencer, som potentielt kan være med til at udvikle og løfte lokalområder, events og projekter ved at:

- komme med nye ideer og løsninger, se perspektiver 'udefra' og turde bidrage med deres uforbeholdne meninger.
- gå til hånde og lægge eftertragtede frivillige arbejdstimer i arrangementer og lokale events og bidrage til, at lokale traditioner kan opretholdes og videreføres.
- bidrage med investeringer, viden og ekspertise i lokale entreprenørvirksomheder og projekter og derigennem udvikle lokalsamfundet.
- minde om stedets kvaliteter og få både fastboende lokale og besøgende til at føle, at de er med i en succes.

På den ene side kan lokalsamfund i de danske landdistrikter og øer drage nytte af tilvalgsbeboerne.

Men på den anden side kan medaljen også have bagsider. De mere traditionelle inddragelsesprocesser involverer langt fra altid tilvalgsbeboere. Og naturligvis kan der være interessekonflikter i forhold til, hvordan man ønsker, at stedet skal udvikle sig. De fastboende kan til tider have svært ved at identificere sig med særlige dagsordner, sat af ressourcestærke tilvalgsbeboere.

Som fastboende der gerne vil involvere tilvalgsbeboere, må man være opmærksom på at:

- Nogle opgaver kræver en indsats igennem hele året - også i de perioder, hvor deltidsbeboelsen er på sit laveste.
- En tilvalgsbeboers engagement er tidsbegrænset og måske knapt så forpligtende som de fastboendes.
- Der kan være forskel på, hvad tilvalgsbeboere og fastboende ønsker at engagere sig i.
- De lokale kan opleve at stå tilbage med det lange seje træk, hvis tilvalgsbeboere tager sig af de nemme, sjove og tidsbegrænsede opgaver.
- Det kan være svært at navigere i, hvem der har legitimitet til at bestemme, hvilken retning et lokalsamfund skal gå i.

Er man som lokalsamfund på udkig efter tilvalgsbeboere, er der flere forskellige typer at gå efter.

Det kan være fraflyttede unge, som løbende vender tilbage og indgår i fællesskaber og bidrager aktivt til den lokale udvikling. Det kan også være fritidshusejere, som går til hånd eller planlægger afviklingen af lokale events. Og det kan være entreprenante erhvervsfolk, som engagerer sig i lokale virksomheder. Listen her er langt fra udtømmende for de mange typer af tilvalgsbeboere, men uddybes nedenfor i næste afsnit "Prototyper på tilvalgsbeboere".

Både forbrugere og medproducenter

Det er samtidig langt fra alle deltidsbeboere og besøgende, som er tilvalgsbeboere. Fælles for tilvalgsbeboerne er, at de føler en tilknytning til et andet sted end der, hvor de har deres bopælsadresse, og aktivt engagerer sig i stedet – og dermed tager del i stedets udvikling. Tilvalgsbeboerne er altså både forbrugere af landdistrikter og øer - og medproducenter af den udvikling, der foregår.

Tilvalgsbeboerne kan forventes at påvirke den fremtidige udvikling i de danske landdistrikter og øer i samspil med den tilbageværende lokale befolkning. Blandt andet derfor har denne undersøgelse også fokus på de fællesskaber, som opstår mellem lokalbefolkningen og tilvalgsbeboere i de danske landdistrikter og øer.

Fællesspisning i Tejn Borgerforening i forbindelse med Sankt Hans. Foto: Privat

Gadekæret i Nordby på Samsø. Foto: CRT.

PROTOTYPER PÅ TILVALGSBEBOERE

Essensen af at være tilvalgsbeboer handler om at føle sig knyttet til et sted, selvom man ikke har sin faste bopæl på stedet. Tilvalgsbeboere forbruger ikke alene stedet, men er aktivt engageret i et eller flere typer af fællesskaber på stedet og er derigennem med til at udvikle stedet – ja, man kan tale om at tilvalgsbeboerne bliver medproducenter af stedet.

Der er mange måder at være en tilvalgsbeboer på og mange forskellige årsager til at føle den tilknytning til et andet sted, end hvor man bor. Her beskriver vi nogle prototyper på tilvalgsbeboere på baggrund af konkrete eksempler på de fire øer, som undersøgelsen tager afsæt i; Ærø, Samsø, Bornholm og Christiansø.

De seks prototyper af tilvalgsbeboere er:

Den fraflyttede

Den entreprenante

Fritidshusbeboeren

Indpendleren

Den tilbagevendende besøgende

Eksperten

Vi vil gerne understrege, at det ikke er en udtømmende oversigt. Der vil således være andre måder at være tilvalgsbeboer på, men de seks prototyper på tilvalgsbeboere viser de typer af tilvalgsbeboere, som vi har identificeret på de fire øer, hvoraf nogle er mere hyppigt forekommende end andre.

Blandt tilvalgsbeboere synes fritidshusbeboere eksempelvis at være hyppigt forekommende, hvorimod eksperten, som kommer til øen, fordi man netop dette sted kan udøve det interessefelt, som vedkommende er optaget af, er mindre udbredt.

I praksis vil der være overlap mellem de forskellige prototyper af tilvalgsbeboere. En tilvalgsbeboer vil således i virkelighedens verden kunne falde inden for flere af kategorierne og eksempelvis både være fritidshusbeboer såvel som iværksætter eller en af de øvrige prototyper af tilvalgsbeboere.

Malene Botoft, medejer af Gæstgiveren i Allinge. Foto: Privat

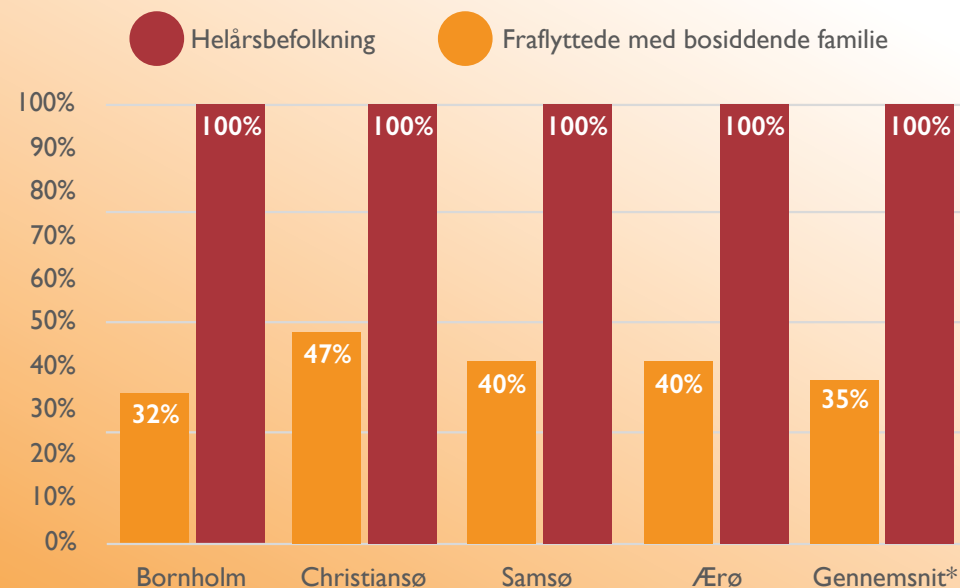
DEN FRAFLYTTTEDE

Blandt mennesker som kan karakteriseres som tilvalgsbeboere, er 'fraflyttede' en oplagt gruppe. De fraflyttedes tilknytning til stedet vil naturligt variere alt efter, hvor længe de har boet på stedet og på hvilket tidspunkt i deres liv, de har boet der.

En gruppe af fraflyttede, som synes at generere mange tilvalgsbeboere, er fraflyttede, som er opvokset på stedet og som typisk flytter for at uddanne sig. Disse fraflyttede unge har typisk familie og relationer tilbage i det lokalområde, de er vokset op i og dette sted betragtes af mange fraflyttede unge som en hjemstavn, de stadig føler en forbundethed med, selvom de ikke længere har deres faste bopæl der. Både i de fastboende øjne og hos de unge selv, opleves den fraflyttede unge stadig som lokal, selvom vedkommende er flyttet derfra.

For alle fire øer er vilkåret, at unge flytter fra kommunen for at uddanne sig. Det kan derfor ikke undre, at andelen af de fraflyttede, der fortsat har familie på øen er sammenlignelig, set i forhold til andelen af fastboende.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

Tabellen viser hvor mange, der er fraflyttet de enkelte øer i perioden 1980-2020, der fortsat har familie på øen, som procent af den fastboende befolkning (2021). De fraflyttede som stadig har familie på øerne udgør, hvad der svarer til mellem 32% og 47% på de fire øer.

Gennemsnittet er baseret på områderne Odsherred, Lolland, Morsø, Læsø, Langeland, Fanø, Ærø, Samsø, Christiansø og Bornholm.

DEN FRAFLYTTETE

Et eksempel på en fraflyttet ung, som har bevaret en tæt relation til det sted, han er født og opvokset, er Daniel Mühlendorph. Daniel er født og opvokset på Nordbornholm, hvor han efter sin gymnasietid og et filmskoleophold i USA i to år kom tilbage til Bornholm og var med til at stifte musikfestivalen Wonderfestiwall i 2008.

Festivalen blev skabt sammen med en flok unge, som alle er født og opvokset på Bornholm, hvor nogen boede på Bornholm og andre var flyttet til København. Disse unge savnede musikoplevelser for de unge på Bornholm, og derfor ønskede de at skabe en stor ungdomsfest med livemusik, hvilket udviklede sig til en festival.

Da festivalen blev afholdt for første gang i 2008 var det for nogle hundrede mennesker med en pallescene og en ølvogn. Wonderfestiwall har igennem årene vokset sig betydelig større. I 2023 deltog cirka 10.000 personer i festivalen.

Daniel Mühlendorph flyttede i årene efter opstarten af festivalen til København, hvor han fik arbejde for en filmproducent, før han i 2013 kom ind på Den Danske Filmskole og har siden etableret produktionsselskabet Hyænefilm. Men selvom han flyttede fra Bornholm, fik arbejde og uddannede sig, slap han ikke tilknytningen til Bornholm og engagementet i Wonderfestiwall.

Og Daniel var ikke den eneste blandt de unge, som er den primære kerne bag festivalen, som flyttede fra Bornholm. Efter nogle år var et flertal af de unge, som havde startet festivalen, flyttet fra øen, men holdt ligesom Daniel fast i det frivillige arbejde for festivalen. Ved siden af jobs og studier i Københavnsområdet blev de løbende møder og arbejde med festivalen stadig prioriteret.

Der var endda fordele ved at drive festivalen på afstand. Det havde den fordel at de kom tættere på sponsorer og samarbejdspartnere i nogle vigtige år, hvor festivalen voksede.

Wonderfestivalen er et godt eksempel på, hvordan fraflyttede bevarer en tilknytning til det sted, de er vokset op og ønsker at engagere sig, også selvom de er flyttet fra stedet. Blandt Wonderfestiwalls mange frivillige er ikke mindst 'eksilbornholmere', som kommer 'hjem' og hjælper til med festivalen.

Det bliver en måde at bevare tilknytningen til øen og en måde at give noget til det sted, som stadig betyder meget, selvom man er flyttet derfra.

I dag er flere fra den kerne, som har drevet festivalen igennem mange år, flyttet tilbage til Bornholm, som Daniel Mühlendorph fortæller:

“Så vi er jo oppe på måske seks-syv mennesker, der har taget beslutninger om at komme hjem. Havde vi kommet hjem uden festivalen? Ikke alle sammen, det er helt sikkert.”

Det er dermed et eksempel på, at engagementet fra fraflyttede tilvalgsvalgsbeboere kan føre til tilflytning til det lokalområde, man i sin tid flyttede fra.

Daniel Mühlendorph var med til at stifte Wonderfestiwall. Her holder han oplæg ved Hammershus. Foto: Semko Balcherski.

FRITIDSHUSBEBOEREN

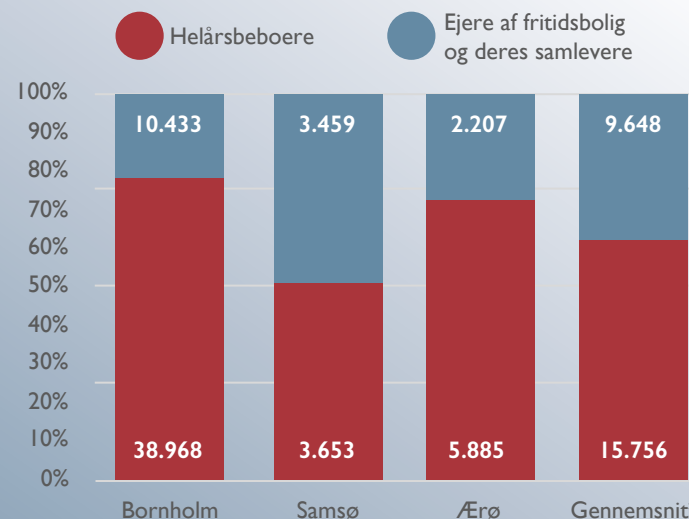
En meget udbredt vej til at blive tilvalgsbeboer er at eje eller at have adgang til at bruge fritidsbolig, som for nogen bliver et 'andet hjem'. Op imod halvdelen af befolkningen i Norden har adgang til et 'andet hjem', som de enten selv ejer eller har mulighed for at bruge via familie og venner og tendensen er, at flere og flere opholder sig i fritidsboliger mere og mere. En del fritidsboliger går i arv i generationer og kan derfor også være steder, mange mennesker er kommet igennem hele deres liv.

For en del mennesker bliver fritidsboligen ikke alene et sted man tager hen og 'trækker stikket' og nyder de ofte smukke omgivelser i eller nær naturen. Det bliver også et sted man knytter sig til, danner relationer og et sted, hvor man indgår i fællesskaber. Disse fritidshusbeboere er tilvalgsbeboere.

Som det fremgår af figuren nedenfor, så har især Samsø mange fritidshusbeboere, hvilket både kan være personer, som har et sommerhus eller som bruger en helårsbolig til fritidsbrug. Denne deltidsbefolkning er næsten lige så stor på Samsø, som den fastboende befolkning. På Bornholm derimod udgør personer og deres samlever, hvad der svarer til godt en fjerdedel af den fastboende befolkning. Dette skal ses i lyset af, Bornholms transportafstand til nærmeste storby. Ærø derimod er umiddelbart meget tilgængeligt med fire forskellige færgeforbindelser. Her svarer fritidsboligejerne og deres samlever til 37% af den fastboende befolkning. Dette skal ses i lyset af, at der er meget få decideret sommerhusområder på Ærø. Denne deltidsbefolkning består derfor primært af personer, som har købt helårshuse.

Christiansø fremgår ikke af denne opgørelse, da det ikke er muligt at eje fritidsbolig på Christiansø.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

Antallet af ikke-fastboende personer, der ejer eller er samboende med en ejer af fritidsbolig, set i forhold til den fastboende befolkning. (2021)

Gennemsnit for områderne Odsherred, Lolland, Morsø, Læsø, Langeland, Fanø, Ærø, Samsø, Christiansø og Bornholm

FRITIDSHUSBEBOEREN

Et eksempel på en fritidshusbeboer, som også kan karakteriseres som tilvalgsbeboer er Susanne Danig. Susanne Danig er scenekunst-producent, mentor og ledelseskonsulent samt ejer af Danig Performing Arts Service og direktør for foreningen BIRCA (Bækkelund International Residency Center for Artists). Susannes faste bopæl er i København, hvor det er praktisk at bo, ikke mindst på grund af ægtefællens arbejde, men efter deres børn er flyttet hjemme fra, har parret nedskaleret. I dag bor de i en lejlighed i København og bruger mere og mere tid i deres fritidsbolig på Bornholm.

Susanne er ud af en slægt af tilvalgsbeboere, som i generationer er kommet på Bornholm som turister og fritidshusbeboere, der både har nydt og været forbrugere af stedet, og aktivt har engageret sig i lokale fællesskaber såsom museumsforeningen og biografen i Gudhjem. Hendes bedsteforældre blev i sin tid tiltrukket af Bornholm på grund af malerkolonierne i Gudhjem.

De byggede sommerhus i Gudhjem i 1936, et sommerhus som siden er gået i arv til Susannes mor. Susannes forældre mødtes på Bornholm, og som barn tilbragte Susanne alle somre på Bornholm, hvor hendes bedstefar havde et galleri. Denne historik har givet Susanne en særlig tilknytning til Bornholm, som hun oplever, er hendes sted:

”Jeg er virkelig tilvalgsbornholmer. På den måde, at jeg siger, at Bornholm er mit sted... min familie er kommet på Bornholm som turister i næsten 100 år. Så vi er i virkeligheden et meget godt eksempel på det.”

Susanne Danig er kommet på Bornholm i generationer og har etableret kunstnerresidency BIRCA på øen. Foto: Privat

Efter at være kommet i familiens sommerhus i Gudhjem i mange år købte Susanne Danig selv en bolig uden for Klemensker, som i dag også huser BIRCA, som er et kunstnerresidency, et arbejds- og udviklingssted for scenekunstnere og hvor cirka 100 kunstnere kommer årligt. Med afsæt i Susannes arbejde inden for kunst og kultur har hun engageret sig i Bornholm ved blandt andet at være bestyrelsesmedlem i Bornholms Kulturuge. Susanne har desuden udlevet sin drøm om at lave et 'residency' for kunstnere på Bornholm. Hun synes kun, hun kunne realisere denne drøm på Bornholm:

”Hvis jeg nogensinde skal lave et 'residency' sted, så skal jeg jo lave det der, hvor jeg selv er mest jordbunden. Det sted jeg kender bedst. Og hvor jeg virkelig har en interesse for kulturen og for øen. Så det var så naturligt, at selvfølgelig skulle det være på Bornholm. Fordi det er der, jeg kan være guide. Det er ikke et tilfældigt valg. Jeg har min historik på Bornholm. Så jeg kan være guiden til Bornholm og åbne for de kunstnere, der kommer på BIRCA, åbne mulighederne for Bornholm.”

Via BIRCA er Susanne med til at bygge bro mellem bornholmske kunstnere, både fraflyttede bornholmere og fastboende og internationale kunstnere. De værker der skabes, tager som oftest afsæt i det bornholmske landskab og kulturhistorie.

Susanne Danig har som fritidshusbeboer og med kompetencer inden for kunst og kultur været med til at udvikle det bornholmske kunstmiljø. Susannes historie er blot én blandt mange personlige historier om fritidshusbeboere, som føler en stor tilknytning og som engagerer sig og er medproducenter i det lokalområde, hvor deres fritidshus ligger.

DE TILBAGEVENDENDE BESØGENDE

En tredje vej til at blive tilvalgsbeboer, er som 'tilbagevendende besøgende'. Det er kendetegnet ved at være mennesker, der besøger et sted, som de umiddelbart kan lide og besøger igen og igen. For de fleste besøgende gælder, at de alene er forbrugere af det sted, som de vender tilbage til igen og igen. Men for nogen udvikler glæden ved stedet sig til en lyst til at engagere sig aktivt i dette steds fællesskaber. Et sådant eksempel er Christian Stadager.

Han var ansat i Domstolsstyrelsen i København og boede med sin hustru Lise i Dragør. Et vennepar, som havde købt sommerhus på Ærø, blev anledningen til, at parret besøgte Ærø. Og det blev til mange besøg, både for at besøge deres venner og være med på jazzfestivalen, men også fordi Ærø og hele livet på Ærø tiltalte parret. De mange besøg på Ærø fik parret til at drømme om at hive teltpælene op og flytte livet til Ærø mere permanent. De oplevede en fred og ro derovre og kunne rigtig godt lide den gamle og hyggelige by, Ærøskøbing, som Christian Stadager fortæller:

“Der var også nogle fede mennesker på øen, så vi kunne godt tænke os, om vi kunne skabe os et andet liv end det vi havde. Det var lige efter Corona, hvor man satte sig ned gjorde sig nogle overvejelser... Vi drømte om det lidt mere simple og stille og rolige liv. Ikke en stressende hverdag. Jeg var lige gået ned med stress, men blev reddet af Coronaen.”

Gennem venneparret, hvor vennen var bestyrelsesformand for Ærø Whisky, blev Christian Stadager engageret frivilligt ved at tilbyde sin hjælp til IT i iværksættervirksomheden Ærø Whisky. Han var frivillig i cirka to år, inden de flyttede til øen. Et års tid før flytningen blev han også spurgt, om han ville være med i bestyrelsen for Ærø Jazz Festival. Det var både med IT og musikken for øje, at han blev spurgt.

“Det var da fint at blive spurgt om. Jeg var da lidt bæret over det. Okay, tænk at de gerne vil have at jeg deltager i det. Det var da et skulderklap, ik.”

Christian blev altså tilvalgsbeboer, fordi Ærø både blev et sted han og hustruen Lise besøgte igen og igen – og så blev det et sted, de engagerede sig i. De var altså ikke bare forbrugere af Ærø, som de fleste turister, men begyndte at engagere sig aktivt i stedet og blive medproducenter. De kompetencer, som Christian kom med, var især viden om IT, projekter, frivilligt bestyrelsesarbejde og musik.

Parret var på Ærø mange gange, før hele planen om at flytte til Ærø lykkedes, og huset i Dragør blev solgt, og de fandt et hus på Ærø. I starten pendlede Christian til København to dage om ugen og var tre dage i Svendborg, stadig i Domstolsstyrelsen. Først et års tid senere går det hele op i en højere enhed, da direktøren på Ærø Whisky gerne vil stoppe, og Christian overtager direktørposten og han kan blive fuldtids Ærøbeboer. Christian er dermed et eksempel på en tilbagevendende besøgende, der bliver så glad for stedet, at han ender med at flytte til stedet.

Christian Stadager besøgte Ærø mange gange og fik lyst til at engagere sig i øen. Han hjalp frivilligt Ærø Whisky med IT. Senere blev drømmen at flytte til og nu er han direktør i Ærø Whisky. Foto: Ærø Whisky.

DEN ENTREPRENANTE

En fjerde type af tilvalgsbeboere er 'den entreprenante' tilvalgsbeboer. Det som kendetegner 'den entreprenante tilvalgsbeboer' er, at tilknytningen til stedet, hvor man ikke har sin faste bopæl, udledes via entreprenante projekter, der danner rammen for fællesskaber, som den entreprenante tilvalgsbeboer indgår i på tværs af tilvalgsbeboere og lokale faste beboere. Måden at engagere sig i det lokalområde, hvor den entreprenante tilvalgsbeboer ikke har sin faste bopæl, er således ved at engagere sig i nye projekter eller virksomheder, og derigennem være med til at udvikle det sted den entreprenante tilvalgsbeboer ikke bor, men føler en tilknytning til.

Den entreprenante tilvalgsbeboer vil typisk samtidig være fritidshusbeboer eller tilbagevendende besøgende, og dermed have en historik, der knytter vedkommende til stedet, men det som er særegent ved den entreprenante tilvalgsbeboer er, at engagementet i det andet lokalområde sker via projekter og virksomheder hvorigennem den entreprenante personlighed kan udledes.

Henrik Lehmann er et eksempel på en entreprenant tilvalgsbeboer, hvor tilknytningen til Bornholm blev udlevet ved blandt andet at investere i Gæstgiveren i Allinge.

Gæstgiveren i Allinge på Bornholm er et spisested, et hotel, en bar og koncertsted, som ikke mindst er kendt for sine sommerkoncerter i den tilhørende klippehave, som hvert år får besøg af store danske pop- og rocknavne. Stedet er også kendt for i årtier at være stedet hvor musikere overnattede, når de var på Bornholm og gav koncert i Nordlandshallen. Og er ikke mindst kendt for at være der, hvor Gasolin gik i opløsning.

I 2001 købte Henrik Lehmann og hustruen Malene Botoft Gæstgiveren i Allinge. Parret er selvstændige og bor til hverdag på Amager, hvor de også driver Ingolfs Kaffebar og Spisehus. Hver sommer åbner de Gæstgiveren i Allinge, hvor de huser store danske navne, flere vender tilbage år efter år og giver koncerter og bor på Gæstgiveren med deres familier.

Parrets valg om at investere i Gæstgiveren, som dengang var meget nedslidt, hænger sammen med Henriks tilknytning til Bornholm. Som barn kom Henrik hver sommer på Bornholm sammen med sin mor:

”Så tog vi hele øen rundt hver eneste sommer i mange år, da jeg var helt lille med min mor med bus. Så derfor sidder det i DNA'et, denne ø sidder i DNA'en”

Også i en voksen alder har parret jævnligt besøgt Bornholm med deres børn, da de var små

”Og så kendte vi en i Sandvig, der kom vi til fødselsdag, da børnene var helt små. Så før Gæsten, så kom vi hvert år ud i et sommerhus i Sandvig hos en vi kender til fødselsdag med alle mulige venner.”

Henrik Lehmann er kommet på Bornholm som barn og han har købt Gæstgiveren i Allinge sammen med sin kone. Foto: Privat

Det var på en af de årlige ture med familien til Bornholm, at Henrik og Malene så, at Gæstgiveren var til salg og endte med at købe den. For Henrik Lehmann var det bestemt ikke tilfældigt, at det var på Bornholm, de valgte at købe en gammel kro. Bornholm har altid været et særligt sted på grund af de mange ferieminder på øen, personlige relationer til stedet og ikke mindst den fantastiske natur, som Henrik oplever, kan måle sig med både Grækenland og Spanien:

”Det er det bedste sted i Danmark. Det er det. Det er ligesom, du kunne være i Grækenland eller Spanien. Det er lige så fedt, det der. Og også på alle mulige tidspunkter på året. Det er virkelig fantastisk. Og det er jo selvfølgelig også en del af det”

Henrik Lehmann og Malene Botoft er således eksempler på multi-lokale entreprenante tilvalgsbeboere, som har deres faste bopæl og primære virksomhed i København, men som også vælger at investere i at omdanne en gammel kro til et autentisk spillested, et andet sted som de føler en stor tilknytning til. Fra at besøge øen som turister igennem mange år, engagerer de sig i et iværksætterprojekt på øen.

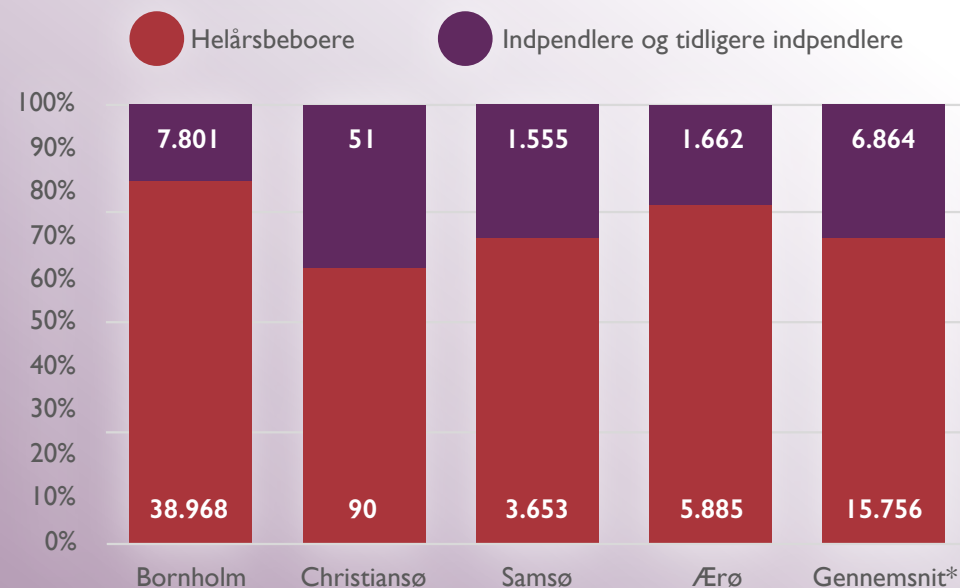
INDPENDLEREN

Endnu en vej til at blive en tilvalgsbeboer i et lokalområde, er at indpendle til stedet for at arbejde der, men have bopæl et andet sted. At arbejde i et område vil langt fra altid indebære, at man får en særlig tilknytning til stedet og aktivt ønsker at engagere sig og blive en del af fællesskaberne i dette lokalområde. Men for nogle personer, som indpendler, udvikles en stærk tilknytning til stedet og blandt nogle af disse indpendlere, som oplever en tilknytning til stedet, bliver det anledning til at engagere sig aktivt i lokale fællesskaber.

Af figuren nedenfor fremgår, hvor mange personer, som i mindst et af årene 2000-2021 var indpendlere til de fire øer, fraregnet 2021-beboere. Det vil sige personer, som ikke bor på øerne nu og som i mindst et af disse år har indpendlet til øen.

Overraskende måske er indpendlingen blandt de fire øer størst til Christiansø. Det kan dog delvist forklares ved at Christiansø er domineret af én stor arbejdsplads for de fastboende, hvor særopgaver må løses af indpendlere. Samsø har en indpendling, der helt tilsvarende referencegruppen. Som ved fritidsboligejere, er det igen Bornholm og Ærø der har en lavere indpendling end gennemsnit. Igen kan det med omfanget af færgeruter overraske for Ærø, mens Bornholm kan forklares ved afstanden. Dog er Bornholm som tidligere nævnt betjent af flyrute.

Kilde: Statistikbanken, Danmarks Statistik.

Tabellen viser antal personer, som i mindst et af årene 2000-2021 var indpendlere til øen, fraregnet 2021-beboere set i forhold til den fastboende befolkning i 2021. Gennemsnit for områderne Odsherred, Lolland, Morsø, Læsø, Langeland, Fanø, Ærø, Samsø, Christiansø og Bornholm.

Tabellen viser antal personer, som i mindst et af årene 2000-2021 var indpendlere til øen, fraregnet 2021-beboere. Dette sættes i forhold til den fastboende befolkning i 202. Gennemsnit for områderne Odsherred, Lolland, Morsø, Læsø, Langeland, Fanø, Ærø, Samsø, Christiansø og Bornholm.”

INDPENDLEREN

Et eksempel på indpendlere, som bliver til tilvalgsbeboere, kan findes på Christiansø, hvor håndværkere hyres ind og får arbejde typisk fra mandag til torsdag i en eller flere uger.

Mandag til torsdag overnatter de på øen, i Ballonen, som er Christiansøs tidligere fængsel, der i dag er lavet om til en form for vandrehjem, hvor man kan leje værelser.

En del af disse indpendlende håndværkere vender tilbage igen og igen, år efter år for at arbejde for Christiansø Administrationen under forsvaret og opbygger en nær relation til stedet.

Flere af disse indpendlende håndværkere får et særligt forhold til Christiansø. Peter Karmark, som har boet på Christiansø i fire år og selv arbejder som håndværker på øen, beskriver hvordan flere indpendlende håndværkere får et særligt forhold til Christiansø:

“En maler, som kommer. Han er selvstændig på Sjælland, som kommer ud, og han har gerne tre uger gangen. Han har et helt specielt forhold til det her sted... han har jo været her så meget, så han falder jo bare ind i det.”

Peter Karmark oplever at mange af de indpendlende håndværkere bliver en del af fællesskabet blandt øens knap 100 faste beboere i de perioder, de arbejder på øen:

“Det er jo forholdsvis faste folk, der kommer... dem inviterer vi jo med op og spille hockey og sådan noget og inviterer dem hjem og spise. Nogle mere end andre, det er jo med forskel. Men de får i hvert fald tilbud om at indgå i det daglige liv.”

Indpendlende håndværkere på Christiansø får et særligt forhold til Christiansø og får sociale relationer på øen. Foto: [instagram.com/islandcraftsmen/](https://www.instagram.com/islandcraftsmen/)

Mange af de indpendlende håndværkere opbygger sociale relationer og inviteres med i det liv, som leves blandt de lokale, både sportsaktiviteter, private middage og øens traditionsrige 5-møder.

5-møder er en gammel tradition på Christiansø, hvor de lokale mødes på græsset eller i baggården ved købmanden og drikker en fyraftensøl eller en sodavand mellem kl. 16 og 17 efter endt arbejdsdag – et uformelt fællesskab, hvor man får en sludder med de andre på øen, og hvor er de indpendlende håndværkere også er velkomne.

Ved særlige anledninger, såsom fødselsdage, kan beboere invitere til 5-møde i deres hjem. Også her kan indpendlende håndværkere være velkomne.

EKSPERTEN

Den sidste prototype af tilvalgsbeboer, som vi har identificeret på de fire øer, er 'eksperten'. Eksperten er kendetegnet ved at opbygge sin tilknytning til stedet i kraft af et ekspertområde, som tilvalgsbeboeren er særligt optaget af at dyrke, og som har ført vedkommende til dette sted, da stedet er særegent i forhold til netop denne interesse. Med afsæt i netop dette ekspertområde opholder denne person sig gentagende gange på stedet, hvilket bliver afsæt for at danne personlige relationer og indgå i lokale fællesskaber på stedet.

Et eksempel på 'eksperten' er fuglekiggere på Christiansø. Tusinder af trækfugle raster hver forår og efterår på Christiansø og Ertholmene. Det gør området helt særligt for fuglekiggere. Nogle af disse fuglekiggere vender tilbage igen og igen for at observere fugle, hvor de indberetter deres observationer i DOF-basen (Dansk Ornitologisk Forenings database over observationer af fugle). Andre er tilknyttet Christiansø Naturvidenskabelige Feltstation, som står for at ringmærke og optælle fugle foruden at stå for formidlingsaktiviteter.

Per Alnor Kjær var i perioden fra 1991 til 1995 ringmærker og observatør ved Christiansø Økologiske Feltstation, først under Skov- og Naturstyrelsen, siden under Danmarks Miljøundersøgelser.

I dag har Per fast bopæl på Fanø, men han har aldrig glemt sit ophold på Christiansø i starten af 1990'erne. I mange år drømte han om at komme tilbage til Christiansø, både for at få muligheden for igen at opleve fuglene og fugletrækket, men også for igen at opleve den særlige stemning og atmosfære på Christiansø. Det lykkedes i 2023, da han blev tilknyttet den private forening Christiansø Naturvidenskabelige Feltstation som chefringmærker, og Per skal også være på Feltstationen i 2024. Per oplever, at det forhold, at fuglekiggerne også opholder sig på Christiansø, uden for sæsonen betyder, at de har et fællesskab og en samhørighed med de lokale:

“Jeg kan godt lide at være her i yderperioderne. Også fordi det er lidt specielt vejr, og du får et andet forhold til de fastboende. Altså det er lidt mere 'thought' at være herude, så man får en samhørighed med dem, der bor herude. Fordi man skal ligesom klemme ballerne sammen. Vejret kan være træls, og det er koldt, og det blæser. Hvis der ikke er nogen fugle, så kan man godt gå og kede sig lidt ekstra... Man danner ligesom et fællesskab omkring det der med, at man er her uden for sæsonen.”

Per Alnor Kjær er fuglekigger og har været ringmærker og observatør på Christiansø Økologiske Feltstation. Han har fået et fællesskab og en samhørighed med de lokale. Foto: CRT

At de tilbagevendende fuglekiggere er en del af de lokale fællesskaber, kommer til udtryk på mange forskellige måder. Fuglekiggerne er velkomne og deltager blandt andet i 5-møderne – en gammel tradition på Christiansø, hvor man mødes mellem 16 og 17 til en fyraftensøl ved købmanden.

Per Alnor Kjær er ligeledes blevet inviteret med til borgermøder, blandt andet Christiansø's kommende udviklingsstrategi, hvor han oplevede, at han kunne komme med relevante input, som en deltidsbeboer:

“Jeg deltog... som en, der har boet herude i længere tid ad gangen. Jeg kunne måske se nogle af de ting, som de fastboende ikke kan se.”

Øboerne på Christiansø har endda taget fuglekiggerfolket så meget til sig, at de på flere måder hjælper Christiansø's Naturvidenskabelige Feltstation med finansiering, så feltstationen og aktiviteterne med at ringmærke og tælle fugle fortsat kan bevares. Det sker blandt andet ved at en del af overskuddet på salget af nogle t-shirts og bøger i den lokale café og købmandsbutik går til feltstationen. Der er ligeledes arrangeret en kunstudstilling i det lille galleri Palivaren på Christiansø, hvor salget af værker er gået til feltstationen.

ANLEDNINGER TIL FÆLLESSKABER MELLEM FASTBOENDE LOKALE OG TILVALGSBEBOERE

Når lokalområder udvikles i samspil mellem fastboende lokale og tilvalgsbeboere, sker det i forskellige typer af fællesskaber.

Tilvalgsbeboernes engagement i at deltage i lokale fællesskaber sammen med fastboende lokale eller andre tilvalgsbeboere er altid 'forankret' i et tema eller et værdigrundlag, som tilvalgsbeboeren oplever som meningsfuldt og meningsgivende.

Vi har på baggrund af denne undersøgelse og en tidligere undersøgelse, som CRT har udarbejdet, identificeret i alt ni forskellige typer af translokale fællesskaber mellem tilvalgsbeboere og fastboende lokale.

Der er tale om ni forskellige typer af anledninger til at engagere sig og bidrage til at udvikle lokalområdet, som opleves meningsgivende for både lokale og tilvalgsbeboere.

De ni translokale typer af fællesskaber er:

Entreprenørfællesskaber

Idealistfællesskaber

Kulturarvsfællesskaber

Stedsudviklingsfællesskaber

Interessefællesskaber

Levende lokalsamfundsfællesskaber

Traditionsfællesskaber

Folkesagsfællesskaber

Eventfællesskaber

De ni forskellige translokale fællesskaber folder vi ud i på de følgende sider ved hjælp af eksempler fra Samsø, Ærø, Bornholm og Christiansø.

ENTREPRENØRFÆLLESSKABER

I entreprenørfællesskaber samles entreprenante personer i fællesskaber om at udvikle nye forretninger, forretningsmodeller, produkter og investeringer i lokalt forankrede erhvervsprojekter. Der er som udgangspunkt tale om entreprenante personer, som tager deres erfaringer, ekspertise og økonomi fra deres professionelle virke med ind i et translokalt fællesskab, sammen med både lokale fastboende og andre tilvalgsbeboere. Det kan både være som iværksætter, investor, bestyrelsesmedlem eller andre roller, som kan være med til at etablere eller videreudvikle en virksomhed i det lokalområde, man ønsker at udvikle.

Entreprenante tyskere etablerer Ærø Vin og Farmers Market Ærø

Det tyske par Silvia og Guido Weihermüller er et eksempel på et entreprenant par, som er kommet til Ærø. Igennem mange år havde parret arbejdet som filmproducenter i Hamborg i Tyskland. Coronapandemien i 2020 satte kulturbranchen i stå, herunder et filmprojekt som parret havde arbejdet på i to år. Den ekstraordinære situation blev anledningen til refleksion for parret i forhold til tilværelsen og lagde grobunden til parrets beslutning om at flytte ud af byen for at købe et lille landbrug. Parret fandt en meget idyllisk stråetækt gård i Søby på Ærø, som de købte. Båndene til Tyskland blev dog ikke helt kappet. Guido Weihermüller flyttede til Danmark i forbindelse med købet af gården i december 2020, men Silvia har fortsat bopæl i Tyskland, hvor hun driver et produktionsselskab, og hvor netværket til det tyske filmmiljø plejes, men opholder sig dog også meget på Ærø sammen med Guido.

Parret er et eksempel på, hvordan tilvalgsbeboere ikke alene behøver at være translokale aktører, men også kan være transnationale aktører, idet der blandt tilvalgsbeboere ikke alene er danskere, men også udenlandske aktører.

På Ærø har parret omdannet gården i Søby til en vingård og etableret virksomheden Ærø Vin, som er Ærøs første vingård. Men det entreprenante eventyr stopper ikke der. Udover at drive et produktionsselskab i Tyskland og en vingård i Søby på Ærø er parret også i gang med at etablere Farmers Market Ærø, som åbner i maj 2024. Parret har således købt den tidligere Brugs i Søby for at etablere Farmers Market Ærø. I udgangspunktet var hensigten at finde et sted, hvor Ærø Vin kan have selve vinproduktionen, men lokalerne i den nedlagte Brugs var større, end hvad Ærø Vin havde behov for. Derfra videreudviklede ideen sig og et koncept, hvor flere lokale iværksættere kunne producere deres produkt, og hvor der også skal være en butik eller et marked for lokalproducerede produkter, som på sigt også skal sælges på en fælles platform på nettet.

Ægteparret Silvia og Guido Weihermüller fra Tyskland har købt en gård på Ærø og etableret vingård og er i gang med at etablere Farmers Market den gamle brugs i Søby. Foto: Ærø Vin.

ENTREPRENØRFÆLLESSKABER

Med Farmers Market Ærø, skal der både skabes et fælles produktionssted og butik for mindre iværksættervirksomheder, og skabes et mødested i Søby, som er med til at gøre byen attraktiv at besøge, som Silvia Weihermüller fortæller:

"It's a meeting place... We want to inspire other people. And now we build the farmer's market and it's all about making Søby attractive and to make community spots. To create new ideas for the community also."

Silvia og Guido Weihermüller har valgt at stifte en forening, som skal drive Farmers Market Ærø, en forening som netop kan samle de mange iværksættere med tilknytning til Ærø. Og interessen har været stor. Allerede ved den stiftende generalforsamling i juni 2023 mødte 75 personer op og i januar 2024 fortæller formand for Foreningen Farmers Market Ærø, Michael Nielsen, at der er mere end 100 medlemmer af foreningen. Mere end halvdelen af disse medlemmer havde allerede egen virksomhed, og andre har drømmen om det.

Med Foreningen Farmers Market skabes et fællesskab for iværksættere med tilknytning til Ærø, et fællesskab hvor man kan drage nytte af andres erhvervs erfaring og viden, som Silvia Weihermüller forklarer:

"But the heart of the project will be the community project and the 'forening' and giving other people the opportunities... but also there are some other local producers that want to move in and they have three, four, five, ten years more of experience. So this will be a place to share the knowledge."

Farmers Market Ærø er primært målrettet nystartede virksomheder, som skal prøve deres produkt af, og som netop kan have gavn af at træde ind i et produktionsfællesskab, hvor man blandt andet kan få hjælp til at finde vej i forskellige regler, som formanden for Foreningen Farmers Market Ærø, Michael Nielsen, formulerer det:

"Der (i Farmers Market Ærø red.) tilbyder vi så et netværk og nogle fysiske rammer og også noget erfaring omkring at etablere fødevarevirksomheder. Og ideen er ikke, at de skal skalere sig store her. Men ideen er simpelthen, at man skal prøve sit produkt af, og at man skal ligesom registreres korrekt og altså komme ind i lovjunglen med alt muligt... Du kan både producere, men du kan også få salgshylder og på sigt også sælge i fælles ramme på nettet."

Med iværksætterfællesskabet i Foreningen Farmers Market Ærø er der netop skabt et translokalt fællesskab, hvor både fastboende lokale, men også tilvalgsbeboere er aktivt engagerede i et fællesskab, som skal fremme iværksætteri på Ærø. En sådan tilvalgsbeboer er Silvia Weihermüller, men også andre producenter tilknyttet Farmers Market Ærø. Flere af de engagerede iværksættere har relationer til andre lande. Alene i bestyrelsen for Foreningen Farmers Market Ærø er der repræsentanter fra lande som Tyskland, Schweiz og Australien.

Det translokale iværksætterfællesskab omkring Foreningen Farmers Market Ærø er et eksempel på, hvordan iværksættere aktører både blandt lokale beboere og tilvalgsbeboere finder sammen i nye udviklingsprocesser for at udvikle nye iværksætterprojekter. I denne case er der tale om investeringer i faciliteterne fra Ærø Vin samt en lang række af erhvervsdrivende, som bidrager med erfaring og viden samt virksomheder som sætter på at placere hele eller dele af deres produktion i rammerne af Farmers Market.

Guido Weihermüller ved vinmarken. Han er sammen med sin kone ved at etablere iværksætterfællesskabet Foreningen Farmers Market, der skal samle fødevarevirksomhederne på øen i et nyt fællesskab. Foto: Ærø Vin.

IDEALISTFÆLLESSKABER

Idealistfællesskaber er kendetegnet ved at samle lokale beboere og tilvalgsbeboere om en fælles idealistisk ambition om samfundsforandring, som de udøver på lokalt plan. Fællesskabet knytter sig således op på mere overordnede idealer, som også kan findes mange andre steder, også internationalt, men som også har en lokal relevans og kan være knyttet op på et lokalområdes stedsbrand.

Økologisk Samsø

Økologisk Samsø er en forening, som blev stiftet i 2013. Foreningen har en målsætning om, at det økologiske areal på Samsø skal øges og arbejder for at udbrede økologi på Samsø generelt. Foreningen Økologisk Samsø har knap 300 medlemmer, som både er fra Samsø, men også resten af landet. Foreningen står bag flere aktiviteter såsom bondemarkeder, høstfest, fællesspisninger, workshops og foredrag med mere og bakker op om andre aktiviteter, hvor økologi og kvalitetsfødevarer er på dagsordenen.

Med afsæt i foreningen Økologisk Samsø blev Danmarks første erhvervsdrivende almen-nyttige jordbrugsfond stiftet i 2014; Jordbrugsfonden Økologisk Samsø. I 2015 stiftede man et datterselskab Økologisk Samsø A/S. Hermed blev det muligt for folk at købe aktier hos Økologisk Samsø A/S og derigennem støtte opkøb af landbrug på Samsø via jordbrugsfonden. Aktionærerne ejer i dag 4 ejendomme: Yduns Have i Alstrup, Søkjærgård ved Kolby Kås, vinmarken ved Haardmark Mark samt en ejendom i Kolby. Gårdene forpagtes til unge landmænd, som forpligter sig på at dyrke jorden 100% økologisk.

Blandt de mennesker, som har fået Økologisk Samsø til tage form, er en del tilvalgsbeboere. Økologisk Samsø er således blevet et translokalt fællesskab, hvor både lokale beboere, men også tilvalgsbeboere aktivt engagerer sig.

Et engagement, som grundlæggende er forankret i idealistiske værdier om at støtte op om en idealistisk sag. Der kan være tale om flere forskellige idealistiske værdier, som det idealistiske engagement kan være knyttet op på, og som hver kan have forskellig betydning for den enkelte. Engagementet kan således være knyttet op på idealistiske værdier om at skabe en samfundsforandring som handler om at skabe et mere bæredygtigt samfund, fremme økologi og bæredygtig landbrugsproduktion ved helt konkret at fremme dette projekt, som netop konverterer konventionelt landbrug til økologisk landbrugsdrift. Direktør for Økologisk Samsø A/S Camilla Mikkelsen siger:

“Folk har lidt forskellige bevæggrunde... at det er økologisk og er dyrket bæredygtigt og uden sprøjtegift osv.”

For andre er engagementet i Økologisk Samsø i lige så høj grad en mulighed for at fremme, at unge økologiske landmænd kan arbejde som landmænd uden at skulle investere store summer i en stor bedrift, hvilket kan være en udfordring for mange.

Endelig er der andre, som ønsker at støtte projektet, fordi de ønsker at fastholde nogle mindre landbrug og husmandssteder på en ø som Samsø, og dermed gå imod mange års tendens til, at der bliver færre men større landbrug. Disse idealer spiller sammen med ønsker om at skabe mere liv på landet. Direktør for Økologisk Samsø A/S Camilla Mikkelsen forklarer:

“Folk har lidt forskellige bevæggrunde... det her med at bevare de små husmandssteder og de små landbrug. At de gerne ser, at det hele ikke ender i hænderne på de to eller tre store landbrug og alle de små forsvinder. Og så også, at det er økologisk og er dyrket bæredygtigt og uden sprøjtegift osv. Men der er nogen, der helt klart har den der med, at de vil gerne se, at strukturen forbliver mere nuanceret, end bare større og større og færre og færre.”

Foto: CRT

IDEALISTFÆLLESSKABER

Det translokale idealistfællesskab kommer til udtryk i foreningen Økologisk Samsø ved at både tilvalgsbeboere og lokale beboere er medlemmer af foreningen, dog med et flertal af lokale blandt de knap 300 medlemmer. En del af disse medlemmer er også frivillige for foreningen og hjælper især med at gå til hånde i forbindelse med afvikling af foreningens arrangementer og events, som for eksempel til bondemarkederne, hvor nogle også sælger egne produkter til markederne. Blandt disse engagerede frivillige er der dog en klar overvægt af lokale frivillige, som Camilla Mikkelsen fortæller:

”Dem der generelt deltager i arrangementerne og er aktive, de er lokale og så er der nogle enkelte, meget, meget dedikerede fritidssamsinger, som når de er her, så kommer de gerne.”

En hjælp som Camille vurderer er uundværlig for foreningen:

”uden det, så kunne vi ikke gøre det. Det er virkelig frivilligt arbejde, der driver det.”

Køb af aktier fra aktieselskabet Økologisk Samsø A/S er ligeledes en måde både lokale beboere og tilvalgsbeboere kan støtte op om det idealistiske projekt. Blandt aktionærene i Økologisk Samsø A/S bor cirka to tredjedele uden for Samsø og en tredjedel af aktionærene er lokale beboere på Samsø. Aktionærene, som ikke bor på Samsø, er primært fra Århuseggen, Samsø og Nordsjælland samt lige omkring Odder og omegn. En del af disse har fritidsbolig på Samsø og ikke mindst er der et sammenfald mellem flere storaktionærer fra Nordsjælland og fritidshusejere i Nordby, forklarer direktør for Økologisk Samsø A/S Camilla Mikkelsen.

”Der er sammenfald med Nordsjælland og nogle af de lidt større investeringer, der er rigtig mange af dem, der har feriehus herovre, og meget omkring Nordby. Vi lavede sådan et demografitjek på et tidspunkt for at se, om der er et sammenfald. Så det, man nok kan udlede er, at de har flere penge mellem hænderne, og har nogle flere frimidler, og har noget overskud til at putte nogle penge ind i et filantropisk projekt.”

Blandt storaktionærene er desuden personer, hvis eneste tilknytning til Samsø har været personlige relationer til folk, som var involveret i projektet i opstartsfasen, som ønskede at være pionerer, der var med til at skabe den første jordbrugsfond i Danmark:

”Nogen har investeret fra starten og været med til at starte projektet, og har puttet ret mange penge i det, uden at de nødvendigvis havde en personlig tilknytning til Samsø. Så for dem har det været det pionermæssige. De ville gerne støtte en alternativ ejerform, plus at det så var økologisk... Og så har de så tilfældigvis kendt personligt nogle af de folk, der var involveret i opstarten af projektet. Og så derigennem er blevet motiveret til at investere.”

Camilla Mikkelsen er direktør for Økologisk Samsø A/S, som samler både lokale og tilvalgsbeboere om en fælles idealistisk ambition om at øge det økologiske areal på Samsø. Foto: CRT

KULTURARVSFÆLLESSKABER

Denne fællesskabstype tager udgangspunkt i et lokalområdes kulturarv. Det, der samler folk i dette fællesskab, er ambitionen om at genskabe, opretholde eller revitalisere et lokalområde med afsæt i stedets historiske kulturarv. Denne type fællesskab adskiller sig fra de øvrige ved at være dybt forankret i den lokale kultur og historie, som er knyttet til netop dette sted.

Bornholms kulturarv for kunsthåndværk

Bornholm har en lang og stærk tradition for kunsthåndværk og har i generationer tiltrukket og været hjemsted for kunsthåndværkere. Den århundredgamle tradition for håndværk, repræsenteres stadig af kunstnere og håndværkere på øen, der arbejder med blandt andet keramik, glas, tekstiler og træ. Bornholm blev i 2017 tildelt titlen som 'A World Craft Region' og er den første region i Europa, der har fået denne anerkendelse.

Bornholms stærke traditioner for kunsthåndværk drives ikke alene frem af lokale beboere, men også af tilvalgsbeboere. Eksempler på dette er deltidsbornholmere, som selv er kunsthåndværkere, der bliver inspireret og gerne vil være en del af det stærke miljø for kunsthåndværk, der er på Bornholm, såvel som deltidsbornholmere, som gerne vil være frivillige på Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård.

Blandt tilvalgsbeboere, som har engageret sig i kunsthåndværksmiljøet på Bornholm, er designduoen Mette Bentzen og Lasse Kristensen, som ejer den prisbelønnede design- og snedkerkunstnervirksomhed Egeværk. Mette og Lasse fra Egeværk købte fritidsbolig på Nordbornholm år 2021. En beslutning som i første omgang handlede om at koble af som familie og at være i den smukke natur og at få nogle pauser væk fra et travlt liv i Helsingør, hvor parret bor og driver deres virksomhed.

På Bornholm blev designduoen dog tiltrukket af det stærke kunsthåndværkermiljø, der findes på Bornholm. De oplever Bornholm som et fristed, hvor kunsthåndværket og fagligheden er i højsædet, og hvor der er stærke fællesskaber omkring netop denne dagsorden. Mette Bentzen siger:

“Bornholm, det er det der fristed, det er åndehullet og det er fællesskabet. Det er ildsjælene og glæden ved kunsthåndværket, og det er et fagligt niveau, som er superfint og som har en historik, som ses. Man ser fortiden med kunsthåndværk, og det er meget stærkt”

På ture rundt til museer, udstillinger og værksteder på øen kom designduoen i dialog med andre kunsthåndværkere og blev derigennem en del af fællesskaber i kunsthåndværkermiljøet på øen – fællesskaber med andre, som også har samme passion for håndværket og kunsten.

Kunstnerduoen Mette Bentzen og Lasse Kristensen fra snedkervirksomheden “Egeværk” blev tiltrukket af det stærke kunsthåndværkermiljø på Bornholm og har nu udstillet på Center for Bornholms Kunsthåndværk Grønbechs Gård. Foto: Rasmus Cornelius Nielsen.

De dybe traditioner for kunsthåndværk på Bornholm, giver ifølge Mette Bentzen Bornholm et stærkt brand for kunsthåndværk og unikt miljø for kunsthåndværkere at være en del af:

”Altså hele den fortælling er meget nemmere på Bornholm, end i resten af Danmark, fordi den allerede er gjort, og den er værdisat, og den er bare alle de steder, man kan besøge, og det er så stor en del af turismefortællingen. Og det bygger selvfølgelig på en lang tradition, og så bygger det jo også på, at der er nogle institutioner, der varetager det, og så er der en masse kunsthåndværkere derovre, som føler sig så godt tilpas i det, og som alle sammen har den her ildsjæl omkring det, og lige så snart man kan forene de her energier, der ligger i de her ildsjæle, så sker der jo noget helt unikt og helt vildt inspirerende. Så derfor bliver det åndehullet.”

Mette Bentzen og Lasse Kristensen oplever derfor også, at fællesskaberne omkring kunsthåndværk på Bornholm er attraktive. I forbindelse med en udstilling på Center for Bornholms Kunsthåndværk blev designduoen på baggrund af deres deltidsbopæl på Bornholm og engagement i kunsthåndværkernes fællesskaberne på øen præsenteret som 'næsten bornholmere', en betegnelse Mette Bentzen kun mener, der er grund til stolthed over:

”hun har kaldt os 'næsten bornholmere', og det, synes jeg, er fint. Altså, det kan man da godt være stolt over.”

Designduoen kom i kontakt med foreningen for de bornholmske kunsthåndværkere: Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård. Selvom Bornholm skulle være stedet, hvor designduoen skulle komme for at trække stikket, betød mødet med det bornholmske kunsthåndværkermiljø og Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård, at de ønskede at støtte op om stedet og kunsthåndværksmiljøet på Bornholm. De indgik en aftale om at lave en ny udstilling med nye værker lavet til stedet og inspireret af naturen. For designduoen var det netop vigtigt at bidrage til at støtte et sted, som sætter kunsthåndværket øverst på dagsordenen. Designduoen bag Egeværk planlægger endnu en udstilling på Center for Bornholms Kunsthåndværk igen til foråret. De bidrager desuden til de bornholmske fællesskaber omkring kunsthåndværk ved at dele ud af deres viden og ekspertise. Det gør de for eksempel i forhold til, hvordan man kan lykkes med at vækste med en kunsthåndværksvirksomhed og bryde igennem på et internationalt marked, ikke mindst det amerikanske marked, som er det land, der aftager mest kunst og kunsthåndværk i verden.

Tilvalgsbeboere frivillige på Grønbechs Gård

Center for Bornholms Kunsthåndværk Grønbechs Gård har ikke alene nydt godt relationen til tilvalgsbeboere i forhold til at få nye udstillinger i hus, men er i sæsonen også afhængige af et korps af frivillige, der hjælper med mange forskellige typer af opgaver: de er værter, som tager imod besøgende og de bemander stedets cafe og butik, hvor der sælges bornholmsk kunsthåndværk, men de kan også hjælpe med vagtplaner, fundraising og andre mere specielle opgaver afhængig af kompetencer.

Lene Havtorn Larsen, leder af Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård. Foto: Verner Kjærsgaard

KULTURARVSFÆLLESSKABER

Blandt de frivillige er der også tilvalgsbeboere. Leder af Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård, Lene Havtorn beskriver, at disse tilvalgsbeboere kan være selvstændige, som har et fleksibelt arbejdsliv og kan arbejde fra distancen. Blandt tilvalgsbeboerne er også personer, som opholder sig hyppigt på Bornholm, og som gerne vil ind i lokalmiljøet. Her kan et frivilligt arbejde på Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård være vejen ind, hvis man er interesseret i kunsthåndværk, og gerne vil lære folk fra det nye lokalområde at kende.

STEDSUDVIKLINGSFÆLLESSKABER

Translokale stedsudviklingsfællesskaber samler fastboende lokale og tilvalgsbeboere omkring lokale udviklingsprojekter, der skaber nye brugs- og forbrugsmuligheder i lokalområderne. Translokale stedsudviklingsprojekter har fokus på at skabe nye muligheder for udfoldelse på stedet. Vel at mærke nye muligheder, som ikke er bundet op på en kulturarv eller en specifik stedsbunden interesse, men helt nye udfoldelsesmuligheder, som dermed også er med til at skabe en lokal transformation og udvikle lokalområdet i en ny retning.

Et eksempel på et sådant translokalt stedsudviklingsfællesskab er Motorfabrikken Marstal på Ærø.

Motorfabrikken Marstal – fra motorfabrik til lokal dynamo

Marstal har en lang maritim historie og har haft en skibsmotorfabrik, som tidligere var kendt for at producere Marstalmotoren. Motorfabrikken Marstal er en 750 kvadratmeter stor bygning, som er mere end 120 år gammel. Produktionen af skibsmotorer blev indstillet i starten af 1990'erne og siden har fabrikken ligget stille hen, indtil bygningen i 2017 blev købt på tvangsauktion for 1.000 kr. af tre tilvalgsbeboere: Nina Rydahl Andersen, Lone Søndergaard og Julie Skaar. De tre kvinder er født og opvokset i Marstal, men flyttede fra øen, uddannede sig og fik et arbejds- og familieliv i og omkring København. Det, som motiverede dem til at købe motorfabrikken, var en dyb hjemstavnskærlighed, som Nina Rydahl Andersen forklarer:

“Vi er alle tre født og opvokset her i byen. Så vores motivation for overhovedet at købe det her sted var i høj grad en dyb hjemstavnskærlighed til det her sted... det var kommet ind med modermælken. Og det lå dybt i vores DNA og ventede bare på at blive foldet ud, den der Ærø-ånd... Vi havde lyst til at kanalisere den der Ærø-kærlighed ned i noget konkret... Det var en decideret følelse, den der bekymring over afviklingen et sted, som vi elsker så højt. Det var et lidt mere diffust ønske om at skabe noget liv, hvor der var afvikling. Altså udvikling, hvor der var afvikling.”

Målet var at skabe liv i den gamle bygning hele året, og at blive et eksempel til efterfølgelse, så tendensen med afvikling kunne erstattes af udvikling. Og det er langt hen ad vejen lykket for de tre tilvalgsbeboere. Nina, Lone og Julie har transformeret den gamle motorfabrik til et multifunktionelt hus. Det er på én gang både et moderne event- og kulturhus, et sted for konferencer og workshops, et lokalt innovations- og iværksætterhus, hjemsted for kontorfællesskabet Dynamo og et museum med de originale maskiner fra den gamle motorfabrik, som drives af Marstal Søfartsmuseum.

Nina, Lone og Julie falder således ind under prototype af tilvalgsbeboere, som vi kalder de 'fraflyttede'. Selvom de for længst havde fraflyttet Ærø og havde både familie- og arbejdsliv i og omkring København, har deres store hjemstavnskærlighed betydet, at de aktivt engagerer sig i at komme deres gamle hjemstavn til hjælp.

Efter flere år med at drive Motorfabrikken Marstal er Nina Rydahl Andersen og Julie Skaar flyttet tilbage til Ærø, hvilket ellers ikke var planen fra starten af projektet. Lone Søndergaard bor og arbejder fortsat deltid i København, men kommer jævnligt til Ærø og motorfabrikken og er fortsat tilvalgsbeboer. Eksemplet med Motorfabrikken Marstal viser dermed også, hvordan tilvalgsbeboeres engagement i et lokalområde kan føre til tilflytning, også selvom det slet ikke var en del af kvindernes plan fra start.

Motorfabrikken Marstal på Ærø er et translokalt stedsudviklingsfællesskab, der er med til at skabe en lokal transformation. Foto: Motorfabrikken Marstal

STEDSUDVIKLINGSFÆLLESSKABER

Håndplukkede tilvalgsbeboere til bestyrelse

Kort efter købet af Motorfabrikken Marstal blev der etableret en almennyttig fond, "Fonden Motorfabrikken Marstal", som overtog ejerskabet og gav mulighed for at søge fonde. Derfor skulle der udpeges personer til denne bestyrelse. En proces som Nina Rydahl Andersen betegner som 'en meget nøje castet bestyrelse'. Via netværk var Nina, Lone og Julie i stand til at rekruttere mennesker med forskellige stærke kompetencer, som kunne åbne døre og legitimere projektet og som havde erfaring og kompetencer, der kunne bidrage til at projektet lykkedes. Der blev blandt andet rekrutteret en erhvervsmand, en næstformand i Dansk Byggeri, en arkitekt og tv-vært samt en kommunikationschef for Fonden for Entreprenørskab. Blandt disse udvalgte bestyrelsesmedlemmer var flere tilvalgsbeboere, som selv er opvokset på Ærø eller personer med relationer til ærøboere, herunder venner og bekendte af Nina, Julie og Lone, som Nina Rydahl Andersen fortæller:

"Så skulle vi jo så besætte den fond med en bestyrelse. Og det blev så med folk, vi har i vores netværk i København blandt andet, men også nogen af dem, som består af eksil ærøboere, og som gerne ville have genaktiveret den der kærlighed."

Tilvalgsbeboere bakker op om støtteforening

Motorfabrikken Marstal har en støtteforening, Støtteforeningen Startpatronerne, som har knap 400 medlemskaber (heraf er mange husstandsmedlemskaber og dækker over flere personer). Blandt de mange medlemmer af støtteforeningen er både lokale, men cirka hver tredje er tilvalgsbeboere med en veneration for Ærø, forklarer Lone Søndergaard:

"Så startede vi en forening, der hedder Startpatronerne, hvor vi har næsten 400 medlemmer fordelt på nærmest hele landet. Både mange med veneration for Ærø, men også nogen, der bare kender os eller andre (fra Ærø red.). Så vi har en forankring på Ærø og mange lokale selvfølgelig. Altså 270 er jo fra Marstal og Ærø. Og det er faktisk på tværs af Ærø, der støtter."

Andre tilvalgsbeboere, i form af fraflyttede borgere, har ligeledes indvilliget i at holde oplæg i forbindelse med events for støtteforeningen for at give noget tilbage til deres gamle hjemstavn.

Nina Rydahl Andersen, Lone Søndergaard og Julie Skaar der af ren hjemstavnskærlighed købte Marstal Motormuseum for 1000 kr. i januar 2017. Foto: Neli Garnett.

Et translokalt kontorfællesskab

Den transformerede motorfabrik er også blevet hjemsted for kontorfællesskabet Dynamo med cirka 20 faste lejere tilknyttet. Det er primært tilflyttere, ofte selvstændige eller folk der kan arbejde fra distancen, som har brug for et 'ankersted, hvor man også har lidt samvær med andre'. Kontorfællesskabet er ifølge Nina Rydahl Andersen også et 'ankersted' for sommerhusejere, som lejer sig ind i kortere perioder, når de er der:

"Vi har nogle, der har sommerhus her, som lejer sig ind en måned, eller en uge. Så man kan også gøre det på lidt mere kort sigt."

Et translokalt korps af frivillige

Motorfabrikken Marstal har haft stor succes med at rekruttere et korps af frivillige, som blandt andet stiller op til arbejdsweekender, hvor de hjælper med at rydde op og renovere. Dette var der ikke mindst behov for i opstarten, hvor den faldefærdige bygning skulle renoveres. Der afholdes dog stadig arbejdsweekender løbende.

Blandt de mange frivillige er der især mange med fritidsbolig på Ærø påpeger Nina Rydahl Andersen:

"Rigtig mange af dem, som vi har af frivillige, det er jo også netop sommerhusejere, som ønsker en stærkere tilknytning hertil, men måske ikke lige har en indfaldsvinkel. Og så kan de i hvert fald komme hened, og så kan de få en kop kaffe."

INTERESSEFÆLLESSKABER

Når fastboende lokale og tilvalgsbeboere finder sammen i fællesskaber baseret på fælles fritids- eller kulturinteresser, er der tale om translokale interessefællesskaber. Translokale interessefællesskaber er kendetegnede ved at have et lokalt nedslagspunkt, der kobler fællesskabet til stedet samtidigt med at selve fritids- eller kulturinteressen er noget, man kan udøve eller udleve flere steder i verden, og dermed knytter an til et internationalt fællesskab.

Søholm Opera

Et eksempel på et translokalt interessefællesskab er det fællesskab, der er omkring Søholm Opera på Samsø og i særdeleshed deres støtteforening. Søholm Opera er et dansk-engelsk foretagende som mezzosopran Lise Christensen og tenor Michael Bracegirdle startede i 2015.

Den langsigtede ambition med Søholm Opera er at skabe et lokalt kulturelt kraftcenter af internationalt format i form af et bæredygtigt multifunktionelt koncerthus/operahus tæt på Nordby på Samsø med en permakulturhave rundt om. Et kulturhus som skal tilbyde helhedsoplevelser og stimulere alle sanser og tiltrække de allerbedste musikere, sangere og optrædere. Indtil koncerthuset og haven står klart, har Søholm Opera arrangeret festivaler, koncerter og events for børn og voksne rundt om på Samsø i samspil med Samsøs natur og kultur - arrangementer som publikum rejser langt for at opleve.

I 2017 stødte Søholms Operas Støtteforening til med Lise Christensen som kunstnerisk leder. Støtteforeningen vil udbrede kendskabet til opera og klassisk sang ved at skabe events, workshops og klassiske koncerter for både børn og voksne samt ved at arrangere masterclasses og kurser for unge nordiske sangstuderende med internationale coaches, undervisere og instruktører.

Søholm Opera og især støtteforeningen er rammen for et translokalt interessefællesskab. Her samles både fastboende og tilvalgsbeboere som frivillige på baggrund af deres fælles interesse for opera, klassisk musik og sang samt for selve fællesskabet om denne interesse, som frivillig leder hos Søholm Opera Karin Sevaldsen beskriver:

"I think there are several reasons why they participate. One is being part of a huge group, a team. Another is that they enjoy music, they enjoy the classical music and they enjoy being social with so many other people enjoying the music."

Karin Sevaldsen vurderer, at en del af attraktionen ved at være frivillig, er at få en særlig adgang ind i denne klassiske operaverden og komme med 'behind the scenes':

"It's rather easy to get people to attend to the volunteer job because they think it's a lot of fun and they think it's a lot of fun to get some kind of 'behind the scenes' experience, when such a huge performance take place as the one Lise and Mike make every summer and also at christmas time and easter time and so on. They feel that it adds so much value to their life at Samsø whether they are citizens of Samsø or they are 'fritidssanger'."

De frivillige står for en lang række opgaver: alt fra at byde publikum velkommen og følge dem til deres pladser, til at være runners eller stå for parkering af biler og kørsel rundt på øen, men de står også for både rengøring og madlavning foruden bartender-vagter og brandvagter. Det er også frivillige, som har de optrædende kunstnere overnattende i deres hjem eller sommerhuse, hvor de er værter for dem.

Tenor Michael Bracegirdle og mezzosopran Lise Christensen, der har skabt Søholm Opera og støtteforening, som er et translokalt interessefællesskab om opera. Foto: Jeanette Philipsen

INTERESSEFÆLLESSKABER

Søholm Operas forestillinger er således afhængige af, at der er et stort korps af frivillige kræfter, hvoraf mange er tilvalgsbeboere, som går til hånde og stiller deres arbejdskraft til rådighed og i nogen tilfælde også egen bolig. Til en sommerforestilling er der cirka 40 frivillige aktive. Frivilligleder Karin Sevaldsen vurderer, at cirka halvdelen af de frivillige kræfter er tilvalgsbeboere og typisk fritidssangere, som synes, det er spændende at være en del af det fællesskab, som er opstået omkring Søholm Opera. Der er opstået et godt fællesskab blandt de frivillige i støtteforeningen. Et fællesskab, som Karin Sevaldsen mener har, styrket relationerne på tværs af fastboende lokale og tilvalgsbeboere:

"A great community has developed between the islanders and the 'fritidssangere' and people have got to know each other within that. So I feel it's always a very special group, a very lovely group. They are very connected to each other".

Karin Sevaldsen påpeger, at mange af disse frivillige har været tilknyttet Søholm Opera igennem flere år og deltager igen og igen, fordi det netop er et fællesskab, de sætter pris på:

"The volunteers really enjoy being part of it and they have been a part of it for almost all the years that Lise and Mike have asked for volunteers. So it's the same people coming again and again year after year and also it's easy to get the new people to join us."

Karin Sevaldsen er selv en blandt de mange tilvalgsbeboere, som er frivillige hos Søholm Opera. Hun er en fritidssanger, som sammen med sin mand har haft fritidshus på Samsø i over 30 år og sin faste bolig i Hellerup. Karin kom i kontakt med Søholm Opera i forbindelse med en opsætning af forestillingen Tryllefløjten for børn, som hun besøgte med sine børn og børnebørn.

Karin tilbød sin hjælp som frivillig, da Søholm Opera søgte efter værter, som kunne huse optrædende kunstnere i forbindelse med operaens forestillinger. For Karin og hendes mand var det naturligt at melde sig som frivillig, på grund af deres interesse for opera og klassisk musik og sang:

"It was natural for us when there was a project within an area that was familiar or interesting. It was an actual feeling for us to say that, of course, we would like to volunteer on that."

Og det blev vejen ind som frivillig hos Søholm Opera, hvor Karin har været frivillig i snart 6 år. Det har bibragt Karin nye oplevelser inden for hendes interesse for opera og klassisk sang og musik, men skabt tættere relationer til fastboende lokale på Samsø:

"By being involved in some sort of project on the island, as a 'fritidssanger', then you start to make even deeper roots. Because you then connect to people who actually live there as well with a shared experience. My whole family got to know so many more people."

Karin Sevaldsen bor i Hellerup og har haft fritidshus på Samsø i over 30 år. Nu dyrker hun sin interesse for opera og klassisk musik som frivilligleder af Søholm Opera. Foto: Privat

Søholm Opera.
Foto: Jeanette Philipsen

TRADITIONSFÆLLESSKABER

I mange lokalområder i de danske landdistrikter og øer, har der udviklet sig særlige lokale traditioner igennem generationer. Traditioner som er helt centrale for stedets kultur og sammenhængskraft og er med til at forbinde de lokale beboere. Men de lokale traditioner er ikke nødvendigvis kun noget, som de fastboende lokale beboere fører videre. I nogle lokalområder kan der identificeres translokale fællesskaber omkring de lokale traditioner. Her udledes og videreføres de lokale traditioner i et samspil mellem fastboende lokale og tilvalgsbeboere, ja nogle steder ville de lokale traditioner dårligt eksistere, hvis ikke tilvalgsbeboere bidrog til deres videreførelse.

Eksempler på translokale traditionsfællesskaber findes blandt andet på Ærø med deres 'påskelørdag-tradition' samt på Christiansø, hvor den gamle musiktradition og i det hele taget stedets sommertraditioner vanskeligt kunne opretholdes uden tilvalgsbeboere.

Påskelørdag på Ærø

Den tid på året, hvor det er sværest at få billet til færgerne til Ærø, det er påskelørdag. Det skyldes den stærke lokale påskelørdags tradition, der er på Ærø med at koge æg på stranden. Påskelørdag er der således masser af mennesker langs med øens strande, som har tændt bål og sidder i grupper og hygger sig, mens de koger æg og drikker snaps. En tradition som udøves helt uformelt. Det foregår således ikke i regi af nogen organisation eller andet, som planlægger eller afvikler arrangementet.

Alle med stærk tilknytning til Ærø kender denne tradition. Det er de fastboende lokale på øen, men også fritidsbeboere og fraflyttede som alle valfarter til Ærø, for at tage til Ærøs strande påskelørdag og år efter år holder traditionen i hævd. Tilflytter og medlem af Søbys lokalråd Rune Schmidt beskriver det således:

“Påskelørdag det er jo den største rejsedag på Ærø. Der kommer alle: Alle unge og alle der har tilknytning til Ærø, de kommer tilbage og sidder rundt omkring på strandene og koger æg og drikker snaps og hygger sig. Folk der har boet her, og folk der har tilknytning til Ærø, og som når de er blevet ældre, så er flyttet væk, de mødes med gamle skolekammerater, og dem der er vokset op her... påskelørdag det er er sådan den weekend, der er alle der bare... det er hele øen. Så er der jo bål og liv på alle strande, selv i dårligt vejr, så sidder folk i kedeldragter”

Påskelørdag på Ærø er blevet en begivenhed, som binder de fastboende lokale og ikke mindst de fraflyttede unge og deres venner sammen i et tilhørsforhold til Ærø. Det er blevet en begivenhed, hvor de fraflyttede unge også tager deres nye venner med til, og hvor gamle venner med tilknytning til Ærø mødes igen.

Påskelørdag-traditionen på Ærø er således en gammel tradition, som plejer hjemstavns-kærligheden og forbinder de fastboende lokale med tilvalgsbeboere, ikke mindst de fraflyttede unge. Tilvalgsbeboerne er dermed væsentlige i forhold til at fastholde og videreføre traditionen.

Det er for eksempel her på stranden i Ommel på Ærø, at fastboende og fraflyttede unge og deres venner kommer hjem og holder påskelørdag-traditionen i hævd. Der tændes bål og koges æg og drikkes snaps. Foto: CRT

TRADITIONSFÆLLESSKABER

Hyttebeboere og teltligere engageret i sommertraditioner på Christiansø

Der er knap 40 hytter på Christiansø, som siden starten af 1900-tallet har været lejet ud til fritidsbrug. Disse hytter er primært egnede til brug i sommerhalvåret, idet de fleste kun i ringe omfang kan varmes op. Lejerne af disse hytter og deres familie bredt forstået omtales i daglig tale på Christiansø som 'hyttebeboere'. Denne gruppe af besøgende er kendetegnet ved typisk at have kommet på Christiansø igennem generationer. Lejemålet til hytterne har således i udgangspunktet været med den samme familie i flere generationer, hvorfor 'hyttebeboerne' som oftest har en lang historie på stedet. Dette beskriver formanden for Christiansøs Hytteforening Lars Thorbek:

”Alle sammen har en eller anden meget lang historie herovre. Altså der er ikke nogen, som i dag er hyttebeboere på Christiansø, som ikke kan tale om hvad der skete for 50 år siden. Eller i hvert fald har hørt om, hvad der skete 50 år siden fra deres forældre... de fleste af dem, som har hytter herover i dag, er det forældrene, der har fået hytten i sin tid.”

Hyttebeboerne på Christiansø er derfor som oftest kendetegnet ved at have en særlig tilknytning til Christiansø, idet de ofte har kommet på Christiansø hele eller dele af deres liv og har en slægtshistorie, som knytter sig til Christiansø. Dette anerkendes også af mange fastboende lokale. Peter Karmark arbejder som håndværker på Christiansø og har boet på Christiansø i mere end tre år, men oplever, at mange hyttebeboere har en stærkere tilknytning til øen end han har:

”...hyttebeboerne, i nogen grad i hvert fald, har en langt større tilknytning til Christiansø, end jeg har, for eksempel. Fordi det er noget, der går generationer tilbage, at deres familier har haft de her hytter. Jeg kan huske, at jeg mødte en hyttebo, da jeg havde været her i trekvart år, så kom der en hyttebo hen og sagde: ”Goddag, jeg hedder det og velkommen til”, siger han så. Altså, det er jo dig, der lige er kommet, ikke? De har altså virkelig et ejerskab til Christiansø.”

tv, Hytterne på Christiansø, hvor beboerne ofte har en særlig tilknytning til Christiansø. th, Lars Thorbek, formand for hyttebeboerforeningen på Christiansø. Fotos: Lars Thorbek

En anden gruppe af tilvalgsbeboere med en stærk tilknytning til stedet er de såkaldte 'teltligere'. Det er folk som år efter år vender tilbage i deres sommerferie og bor i telt på campingpladsen. Peter Karmark fortæller, at nogle teltligere er vendt tilbage i 53 år i træk. Mange er kommet på øen siden de var børn med deres familie og bringer nu deres egen familie med på sommerferie på teltpladsen.

”Der er jo teltligere, der har kommet med deres bedsteforældre og bliver ved at komme år efter år. Så mange af de unge mennesker, der er dernede nu, har jo været der hele deres barndom. Så de har også en stor tilknytning. Det kan godt være, at det kun er i tre ugers varighed om sommeren. Men den er der. Og de føler et stort ejerskab til øen.”

Både hyttebeboere og teltligere har stort ejerskab til øens sommertraditioner og er aktivt med til at planlægge og afvikle i samspil med de lokale. Ikke mindst de sommertraditioner, som ligger i uge 29 og 30, som kaldes 'balladeugerne'.

Teltpladsforpagter Ana Refsgaard oplever, at det i høj grad er tilbagevendende hyttebeboere og teltligere, der koordinerer planlægningen og afviklingen af de forskellige sommerballer.

Mange sommertraditioner opretholdes i kraft af tilvalgsbeboere, og deres videreførelse synes at afhænge af at teltligere og hyttebeboere fortsat ønsker at opretholde det.

FOLKESAGSFÆLLESSKABER

Fællesskab om en lokal folkesag kendetegnes ved at samle både lokale og tilvalgsbeboere i fællesskaber, som har karakter af en kamp for en lokal sag. En lokal kamp, der typisk vil handle om at bevare noget, som er helt essentielt for netop dette sted. Fællesskabet og kampen har en stedbunden karakter, der ikke handler om en overordnet ideologi eller interesse, som idealistfællesskaber eller internationale interessefællesskaber gør.

Fællesskaber om en lokal folkesag handler derimod om kampen for kerneinstitutioner og identitet, som er til stede i netop dette lokalsamfund og som opleves som vitale for lokalsamfundets sjæl og overlevelse. Denne type fællesskab om en lokal folkesag, vil typisk opstå som følge af en ydre trussel, som får både lokale og tilvalgsbeboere med tilknytning til stedet, til at samles og kæmpe.

Kampen for Marstal Navigationsskole

Marstal Navigationsskole har flere gange været lukningstruet. De seneste to gange var i 1989 og 1999/2000. Truslen om lukning har været en katalysator for et stærkt lokalt fællesskab om en folkesag: at kæmpe for navigationsskolens overlevelse.

For Marstal og Ærø har det ikke alene været en kamp for lokale arbejdspladser og lokale uddannelsesmuligheder, men også en kamp for en institution, som er med til at videreføre den maritime kultur, der er en integreret del af den lokale identitet.

Kampen for at bevare Marstal Navigationsskole eksemplificerer netop et translokalt fællesskab om en lokal folkesag. For kampen for at bevare Marstal Navigationsskole er ikke alene blevet kæmpet af fastboende lokale i Marstal og det øvrige Ærø, men også af forskellige typer af tilvalgsbeboere.

Det kom blandt andet til udtryk i år 1999/2000, hvor Marstal Navigationsskole senest var lukningstruet. Først an af lokale fra Marstal, blev der skabt et stærkt fællesskab, som ikke alene omfattede lokale fra Marstal og Ærø, men også mange tilvalgsbeboere.

Der blev arrangeret en demonstration på Christiansborg Slotsplads den 14. januar 2000, hvor mere end hver fjerde ærøbo (cirka 2.000) var taget til København med blandt andet lokale skibe og busser, for aktivt at vise deres støtte til Marstal Navigationsskole. Men det var ikke alene ærøboere, der var mødt op i vinterkulden foran Christiansborg. Udover de 2.000 ærøboere, kom desuden 3.000 – 4.000 personer, som kan betragtes som tilvalgsbeboere, som tidligere leder af Marstal Søfartsmuseum Erik Kromann fortæller:

”Det var nogen, der havde tilknytning til søfartsmiljøer og ikke mindst folk, der har gået på navigationsskolen i Marstal eller havde sejlet sammen med søfolk fra Marstal og dermed uundgåeligt kendte til vores forhold. Men også emigrerede ærøboer, og folk der havde fritidshuse og berøring med vores samfund.”

Der deltog både 'emigrerede ærøboere', der er flyttet fra øen, men føler en tilknytning til stedet, samt fritidshusejere, der har valgt Ærø på grund af stedets kultur og dermed også har en forståelse for den stærke maritime kultur, der hersker i Marstal, som Erik Kroman siger:

”Fritidshusejere kommer jo som regel på stedets betingelser og lever sig med ind i den kultur, der er på stedet”.

Den tredje gruppe af tilvalgsbeboere, der støttede sagen var folk fra søfartsmiljøet, som enten har gået på navigationsskolen eller har sejlet med søfolk fra Marstal.

Kampen endte med, at det lykkedes at bevare Marstal Navigationsskole.

Demonstration foran Christiansborg for at bevare Marstal Navigationsskole 14. januar 2000. Hver 4. ærøbo (cirka 2000) deltog. Derudover cirka 3-4000 personer, som kan betragtes som tilvalgsbeboere. Foto: Arkiv, Marstal Søfartsmuseum.

Folkefærgen på Ærø

På Ærø besluttede kommunalbestyrelsen i 2012 at flytte færgen i Marstal til Ærøskøbing og dermed endte 150 års færgefart mellem Marstal og Rudkøbing. Men marstallerne ville have en færge.

I 2016 blev et nyt rederi med navnet ÆrøXpressen etableret som aktieselskab. Med lånekapital fra Den Grønne Investeringsfond og Ringkøbing Landbobank og ved salg af aktier lykkedes det rederiet ÆrøXpressen at finansiere byggeriet af en ny færge. De genetablerede en privat færgerute mellem Marstal og Rudkøbing, nu som en privat færge, der sejlede sin første tur i december 2019. Efter flere års kamp for en lokal folkesag, der engagerede både lokale og tilvalgsbeboere, kunne den nye færge sejle sin første tur på ruten mellem Marstal og Rudkøbing.

Den lokale folkesag om at genetablere en færgerute fra Marstal, var ikke en sag som samlede hele Ærø, tværtimod. Folkesagen udsprang fra lokale ildsjæle i Marstal og samlede marstallere. Det handlede både om at værne om Marstals maritime kultur og 150 år gamle tradition for færgedrift, samt en bekymring for at Marstal kunne blive mindre attraktiv at bosætte sig i. Men der var også folk andre steder på Ærø, som modsat bakkede op om kommunens beslutning om at prioritere timedrift mellem Ærøskøbing og Svendborg på bekostning af Marstal-Rudkøbing ruten.

Den lokale folkesag var dermed i høj grad en folkesag for marstallere, men også en folkesag, hvor forskellige tilvalgsbeboere med tilknytning til Marstal har været aktive i at drive projektet frem. Flere tilvalgsbeboere har således været medstiftere af ÆrøXpressen og har bidraget med ekspertise, bestyrelsesarbejde, ledelse af rederiet og finansiering.

Tilvalgsbeboere som engagerede sig aktivt i sagen for at genetablere en færgeforbindelse var især fraflyttede marstallere, men også fritidshusejere og søfolk og rederier, som havde en tilknytning til navigationsskolen og Marstals maritime kultur.

De personer, herunder tilvalgsbeboere, som var med i den arbejdsgruppe som kæmpede for projektet og sidenhen medlemmer af bestyrelsen for ÆrøXpressen, var ikke alene folk som brændte for sagen, men hver især kunne de også bidrage med relevante kompetencer i forhold til at realisere det ambitiøse projekt. Bestyrelsen kom blandt andet til at bestå af to skibsmæglere, en rejsedirektør, en skibsfører og en havnechef. Disse personer blev valgt på et møde for interesserede, hvor folk med relevante kompetencer blev anbefalet.

En af de tilvalgsbeboere, som var med i den arbejdsgruppe, der kæmpede for at genetablere færgeruten, var Leif Jensen, som var havnechef i Thorsminde. Leif var en fraflyttet marstaller, der kærede sig om sin gamle hjemstav, som derfor gik aktivt og ulønnet ind i projektet for at genetablere færgeruten mellem Marstal og Rudkøbing

Engagementet fra tilvalgsbeboere i forhold til folkesagen om at genetablere en færgerute mellem Marstal og Rudkøbing var ikke begrænset til nogle få personer, som indgik i bestyrelsen for projektet. Tilvalgsbeboere bidrog desuden til at ÆrøXpressen kunne etableres ved at være med til at finansiere projektet. Allerede i forbindelse med første aktieemission havde 1246 personer købt aktier, personer som fordelte sig på 200 postnumre og 9 lande. Det var derfor langt fra kun folk på Ærø der købte aktierne. I dag er der 1800 aktionærer i ÆrøXpressen.

Folkesagen om at genetablere en færgerute fra Marstal til Rudkøbing samlede hele Marstal – og forskellige tilvalgsbeboere med tilknytning til Marstal. Tilvalgsbeboere var også med til at finansiere projektet. Foto: Arkiv, Marstal Søfartsmuseum.

EVENTFÆLLESSKABER

Translokale eventfællesskaber er fællesskaber knyttet op til et event, som foregår i et specifikt lokalsamfund. Eventfællesskaber vil således samles omkring afvikling af et event, som typisk ligger på samme tidspunkt årligt. Et eventfællesskab udspringer som udgangspunkt af et ønske om at skabe aktivitet i et konkret lokalsamfund. De mennesker, som deltager aktivt i eventfællesskabet, vil typisk være drevet af at bidrage til at skabe aktivitet i lokalsamfundet, ligesom de vil være motiveret af være en del af det fællesskab, der er omkring eventen.

Eventfællesskaber er beslægtede med interessefællesskaber. Således kan et interessefællesskab i princippet godt komme til udtryk ved at afholde en event omkring det interessen handler om som fx. operamusik som tilfældet var med Søholm Opera på Samsø.

Men hvor det, som samler folk omkring et interessefællesskab, som afholder en event, er passionen for den interesse, så er attraktionen ved eventfællesskabet i højere grad at skabe aktivitet i et konkret lokalområde, og det sammenhold som opstår omkring aktiviteten. Eventfællesskaber handler således i højere grad om sammenholdet omkring det at skabe en event fremfor en særlig optagethed af den type musik eller andet, som man samles om under festivalen.

Fællesskab om Samsøfestivalen

Samsøfestivalen blev første gang afviklet i 1990. Festivalen startede i det små og blev langsomt større og større. Fra starten var det primært fastboende samsinger, der afviklede festivalen, men der blev hurtigt brug for flere frivillige. Det har blandt andet betydet, at mange tilvalgsbeboere er blevet tilknyttet festivalen. I dag er festivalen så stor, at den slet ikke kunne afvikles uden mange frivillige, som ikke til daglig bor på Samsø. Formanden for Samsø Festivalen, Thomas Jakobsen, anslår, at der i dag er mellem 1.500 og 1.600 medhjælpere tilknyttet Samsø Festivalen, som kommer fra hele landet, dog i overvejende grad fra Østjylland.

Han anslår, at kun cirka 150 af de frivillige er fastboende lokale. Tilvalgsbeboere blandt de frivillige er alt fra fraflyttede unge og sommerhusejere, men også deres venner som kommer med år efter år, som har fået en tradition med at tage til Samsø og være frivillig på Samsøfestivalen i uge 29, hvor festivalen løber af stablen. Mange af disse tilvalgsbeboere, tager til Samsø for at være frivillig på festivalen, og kombinerer det med at besøge øen og familie og venner der.

Motivationen for at engagere sig i Samsøfestivalen er ifølge formand for festivalen Tho-

Der er cirka 1500 medhjælpere tilknyttet Samsøfestivalen, hvoraf kun cirka 150 er fastboende.
Foto: Carsten Hoelstad, Samsø Festival.

mas Jakobsen primært det sammenhold, der er skabt omkring festivalen:

“Jeg tror faktisk mest, det er det her sammenhold. Og den glæde, der er i at lave festivalen, og se at der er mange tusinde mennesker der kommer her og hygger sig”

For mange tilvalgsbeboere, som er engagerede i at være frivillig på festivalen og som kommer tilbage år efter år, handler det således ikke om, hvilke bands der spiller det enkelte år, men om stemningen og sammenholdet, der er omkring den event, som udgør Samsøfestivalen.

EVENTFÆLLESSKABER

Der er tilvalgsbeboere i stort set alle aldre, som bidrager til Samsøfestivalen. En del frivillige er kommet på Samsø og Samsøfestivalen, siden de var børn, hvor deres forældre var frivillige på festivalen. Samsøfestivalen tilskynder til dette ved at tilbyde børnepasning i forbindelse med opbygningsugen og under selve festivalen, så forældrene kan arbejde på festivalen, mens børnene bliver passet. Når børnene bliver 13 år, kan også de begynde at få opgaver som frivillig på festivalen, som i den alder typisk er på pladsoprydningsholdet, og desto ældre de bliver, jo flere typer af opgaver kan de varetage. Et system, som motiverer og fastholder de unge til festivalen.

Tilvalgsbeboere, der deltager som frivillige på festivalen, bidrager primært med deres tid og ved at gå til hånd, når de har vagter på festivalens forskellige arbejdshold. Der er dog også tilvalgsbeboere, som engagerer sig ud over selve afviklingen af festivalen. Nogle tilvalgsbeboere er blandt festivalens 140 formænd, stedfortrædere og koordinatører. Blandt disse har tre tilvalgsbeboere for nyligt overtaget PR-arbejdet, en opgave som formanden ønskede at give fra sig. De tre tilvalgsbeboere var i forvejen formænd for arbejdshold på festivalen. Ingen af dem bor på Samsø til hverdag. To af dem bor i København og arbejder med kommunikation. De bidrager således med en ekspertise fra deres professionelle virke for at løfte festivalens PR-arbejde.

Formanden for festivalen fortæller, at man har indsigt i de frivilliges forskellige kompetencer, typisk ved at man ved, hvad de arbejder med til hverdag. Nogle arbejdsområder går festivalen bevidst efter at besætte med frivillige med erfaring inden for området, hvilket blandt andet gælder de frivillige til restauranterne. Det er imidlertid udbredt, at de frivillige netop ikke ønsker arbejdsopgaver på festivalen, som er det samme som de laver til hverdag, for så oplever de ikke festivalen som ferie.

Også i Samsøfestivalens bestyrelse er der tilvalgsbeboere. En af disse tilvalgsbeboere i bestyrelsen er en fraflyttet samsing, som er blevet barsvarlig. Han blev rekrutteret til bestyrelsen på baggrund af hans erhvervs erfaring, som ledelsen af festivalen vurderede som vigtig, for at kunne styre barområderne professionelt på festivalen.

Samsøfestivalen er et eksempel på et translokalt eventfællesskab, idet festivalen på alle niveauer er afhængige af et samspil mellem lokale samsinger og tilvalgsbeboere, som samles om det særlige fællesskab, som opstår i forbindelse med at forberede og afvikle festivalen. Uden tilvalgsbeboere kunne Samsøfestivalen, som man kender den i dag, ikke afvikles.

Når det er sagt, er de fastboende lokale kræfter helt afgørende for, at festivalen kan drives, da der hen over hele året skal udføres opgaver.

En del frivillige er kommet på Samsøfestivalen siden de var børn. Når de bliver 13 år, kan de begynde at få opgaver som frivillig, oftest på pladsoprydningsholdet. Jo ældre de bliver, jo flere typer opgaver kan de få. Et system som motiverer og fastholder de unge til festivalen.

Foto: Carsten Hoelstad, Samsø Festival.

LOKALSAMFUNDSFÆLLESSKABER

Translokale lokalsamfundsfællesskaber er fællesskaber, som har til formål at skabe liv, aktiviteter og sammenhold i de helt nære lokalmiljøer, typisk en landsby. Det som fører mennesker sammen i denne type af fællesskab, er det vilkår, at man har fast bopæl i området, har en fritidsbolig eller af andre grunde opholder sig hyppigt i netop dette specifikke lokalområde, og at man aktivt ønsker at engagere sig i at pleje og styrke den sociale sammenhængskraft samt at tage vare på de fælles fysiske faciliteter, som danner rammen om lokalsamfundets fællesskaber.

En del deltidsbeboere er også tilvalgsbeboere, som engagerer sig i de lokale fællesskaber på stedet og bidrager til at skabe et levende lokalsamfund.

Lokalsamfundsfællesskabet i Ommel på Ærø

Ommel er en lille landsby på Ærø, hvor 268 personer har fast bopæl. Ommel er netop et eksempel på en lille landsby, hvor flere og flere huse bebos af deltidsbeboere – dermed et sted som både oplever konsekvenserne af urbaniseringen med en affolkning i landdistrikterne, hvad angår faste beboere, men samtidig oplever en øget tilgang af deltidsbeboere.

Det har betydet, at det lille lokalsamfund har måtte omstille sig til en situation, hvor de lokale fællesskaber, der skaber aktiviteter, liv og sammenhold i byen, nu også skal omfatte deltidsbeboere.

I Ommel har de faste lokale beboere taget initiativer til at integrere såvel tilflyttere som fritidshusbeboere, hvilket blandt andet sker i regi af Ommel Samvirke, som både er et lokalråd og et samarbejde mellem Ommels foreninger, som har til formål at styrke Ommel som social og kulturelt bæredygtig landsby.

I løbet af året afvikles mange aktiviteter i byen, som samler byens faste og deltidsbeboere herunder: en årlig brunch, roelygteoptog i efterårsferien, julemarked, nytårskur, fastelavn og rende-masker, brætspilseftermiddage, badeklub og fællesspisninger.

En måde at integrere fritidsbeboerne på er blandt andet ved at planlægge aktiviteter, så fritidshusbeboerne i videst muligt omfang har mulighed for at deltage. Dette gøres eksempelvis ved at lægge arrangementer i weekender, hvor fritidshusbeboerne kan deltage. Det er blandt andet tilfældet med den årlige brunch i Ommel, som ligger i september og bevidst er planlagt en weekend i september, så deltidsbeboere også har mulighed for at deltage. Dette arrangement er planlagt for at få nye beboere, både faste og fritidsbeboere, budt velkommen og integreret i byen. Her bydes de nye velkommen

til, og alle foreninger og projekter i Ommel præsenteres, hvor de nye beboere inviteres til at deltage. Denne sociale sammenkomst bliver således en måde at rekruttere og integrere de nye beboere i til de lokale fællesskaber.

Informationer om eksempelvis brunchen, men også landsbyens mange andre aktiviteter, formidles ud på de sociale medier og på en fælles hjemmeside for byens foreninger. Her kan man læse om alle foreninger og kommende aktiviteter og abonnere på nyhedsbreve hos foreningerne. Men al information er ikke digital. Husstandsomdelte informationer og invitationer deles også ud, ikke mindst i forbindelse med arrangementer som den årlige brunch, hvor man gerne vil sikre sig, at de nye ved besked. Jes Jørgensen, der er formand for Ommel Samvirke siger:

“Vi bruger også husstandsdeling for eksempel med brunchen og prøver at sikre os, at dem som har købt hus i mellemtiden, får en invitation på skrift. Fordi det er ikke sikkert, at de har været inde og kigge (på hjemmesiden, red.)”

Jes Jørgensen er formand for Ommel Samvirke, hvor de lokale beboere har taget initiativ til at integrere både tilflyttere og fritidshusbeboere i de lokale aktiviteter. Foto: CRT

LOKALSAMFUNDSPÆLLESKABER

En del af Ommels fritidshusbeboere er blevet tilvalgsbeboere, som nyder at komme i deres fritidshus og nyder og forbruger Ærø's mange tilbud, og som aktivt ønsker at engagere sig i landsbyens liv. De deltager og forbruger ikke alene de aktiviteter andre stabler på benene, men bidrager selv til at aktiviteter og arrangementer afvikles. Det gør de på forskellig vis. Et eksempel på dette er, at der er fritidshusejere, som er aktive i byens arbejdssjak, som hjælper til arbejdsdage. Arbejdssjakket har blandt andet været i gang med at bygge en ny mole på havnen, som Jes Jørgensen fortæller:

”Der hvor ressourcerne mest er, også hvor fritidsbrugere kommer ind, det er ved vores byggeprojekter på havnen. Og det er jo meget mændene. Men så har vi jo lavet vores mole selv eksempelvis med støbning og slå pæle i og sådan noget. Og så har vi nogle arbejdssjak, som står for det. Og der kommer nogle fritidsbrugere med ind, som er rigtig glade for at bidrage, og som på den måde kan se, jamen der kan de gøre noget, de kan overskue. Det er den lørdag, og det er det, der bliver færdigt, og man kan se, hvad man har lavet. Og det kan man bagefter vise til sin familie og sige, den der har jeg lavet”.

Arbejdsdage afsluttes altid med fællesspisning. Det handler ikke kun om det arbejde, der skal udføres, men det skal være hyggeligt at deltage. Det praktiske arbejde i byen bliver således også noget, som skaber relationer på tværs af tilvalgsbeboere og fastboende.

Udover arbejdssjakket bidrager fritidshusbeboere, som er tilvalgsbeboere, desuden som medlemmer i byens foreninger. Via disse foreninger bidrager de til at afvikle større arrangementer, som kommer foreningerne til gavn. Det gælder blandt et kajaktræf, hvor Kleven Havn i Ommel laver en midlertidig campingplads med toiletvogne mv. og får overskuddet af dette. Herudover står foreningerne i byen for nogle boder, der sælger kaffe, øl, vand, pølser og kage mv. til deltagerne i kajaktræffet. De frivillige i foreningerne skriver sig på en vagtplan og noterer, hvilken forening, der skal krediteres for deres timer.

Tilvalgsbeboere, som har fritidshuse i Ommel, bidrager således i høj grad ved at blive medlemmer af byens foreninger og her gå til hånde og afvikle arrangementer samt deltage i arbejdssjak til arbejdsdage.

Tilvalgsbeboere har dog også bidraget med mere administrative opgaver og viden i forhold til at søge fonde og drive foreningsarbejdet. Dette er Jes Jørgensen, der i dag er formand for Ommel Samvirke, et eksempel på.

I arbejdssjakket i Ommel deltager både lokale og fritidshusejere. Arbejdssjakket har blandt andet været i gang med at bygge en ny mole på havnen. Foto: CRT.

Jes Jørgensen startede selv med at være tilvalgsbeboer. Sammen med sin hustru købte han et fritidshus i Ommel, som blev besøgt cirka hver tredje uge og i ferier. Dengang var den faste bopæl og arbejdslivet i Århusområdet, men tilknytningen til Ommel og Ærø betød, at Jes Jørgensen efter en del år som tilvalgsbeboer endte med at flytte til Ommel permanent, da han fik en chefstilling i Ærø Kommune. Men allerede som fritidshusejer og tilvalgsbeboer i Ommel engagerede Jes sig i det lokale liv. Han blev medlem af Kleven Bådelaug, hvor han blev suppleant i bestyrelsen. Noget af det, som Jes bidrog med, var at søge fonde samt mere administrative kompetencer, hvor han kunne trække på sine professionelle erfaringer fra Århus Kommune:

”Noget af det jeg kunne, det var jo at søge fonde og medvirke til at lave referater til generalforsamlingen og sådan nogle ting, og det er jo blevet mere omfattende siden. Men noget af det, som der jo altid mangler i foreningslivet, det var jo nogle af de der administrative, bureaukratiske, altså i positiv forstand, kompetencer. Og i og med jeg så gik ind på den måde, og min kone også, så var vi på den måde introduceret til lokalområdet.”

Jes Jørgensen trak som tilvalgsbeboer på kompetencer fra sit professionelle virke, som leder i en kommune og kunne spille ind med kompetencer i forhold til organisering, administration og fondsansøgninger, foruden kontakt med kommunen. Forskellige tilvalgsbeboere har således bragt forskellige ressourcer i spil afhængig af viden, profession og netværk.

FUSION MELLEML DE FORSKELLIGE TYPER FÆLLESSKABER

De forskellige typer af fællesskaber, som er platforme at mødes omkring på tværs af tilvalgsbeboere og fastboende lokale, skal ikke altid anskues som isolerede og hinanden udelukkende størrelser. I praksis kan flere fællesskaber være i spil på en og samme tid, idet fællesskabernes aktører kan have forskellige bevæggrunde og anledninger til at engagere sig, hvorfor flere forskellige typer af fællesskaber kan være i spil på en og samme tid. Et sådant eksempel er blandt andet Ærø Whisky.

Ærø Whiskys vækst i samspil med tilvalgsbeboere

Michael Nielsen har en fortid som skibsfører og som ansvarlig for kvalitetsstyring på Søby Vært. Med afsæt i en uddannelse inden for kvalitetssikring og sin passion for whisky startede Michael Nielsen Ærø Whisky i sin garage på Ærø i 2013. Ambitionen var at lave noget af verdens bedste whisky, som skulle være et bæredygtigt, økologisk og fuldt sporbart, ægte lokalt produkt med omsorg for sit lokalsamfund på Ærø. Den enkelte flaske skulle kunne spores til en lokal landmands bygmark og lokale egetræer. Michael Nielsen ville desuden malte, brygge og destillere selv.

Michael Nielsen var selv en fastboende lokal, som var vendt tilbage til Ærø, hvor han fik sin uddannelse som skibsfører. Ærø Whiskys vækst fra en lille enkeltmandsvirksomhed, der blev startet i en garage til i dag at være et aktieselskab med 460 aktionærer med en professionel bestyrelse og flere medarbejdere, er sket i et samspil med tilvalgsbeboere, der har haft forskellige typer af anledninger til at engagere sig, hvormed der også har været forskellige typer af fællesskaber omkring Ærø Whisky.

Der kan således både identificeres entreprenørfællesskab, interessefællesskab og idealistfællesskab i forbindelse med Ærø Whisky, og via disse translokale fællesskaber har tilvalgsbeboere bidraget med økonomi via crowdfunding og

køb af aktier, indgået i bestyrelsen samt bidraget med viden i forhold til blandt andet virksomhedsforståelse. I dag er cirka halvdelen af aktionærerne i virksomheden bosat uden for Ærø, og ejer omkring 75% af aktiekapitalen. En del af disse aktionærer kan karakteriseres som tilvalgsbeboere.

Entrepreneørfællesskabet om Ærø Whisky

Ærø Whisky har blandt andet været en virksomhed, som har tiltrukket et entreprenørfællesskab. Michael Nielsen var bevidst om, at skulle han opbygge en produktionsvirksomhed med eget destilleri og vækste, var det nødvendigt at tiltrække både økonomi og ekspertise ude fra. Michael Nielsen indgik derfor samarbejde med nogle entreprenante erhvervsfolk fra Københavnsområdet, som havde penge at investere, og som havde ekspertise i forhold til forretningsforståelse, erfaring med iværksætteri og erfaring med at etablere sig på et internationalt marked, som Michael Nielsen fortæller:

“De folk, jeg kunne finde, der havde rigtig forretningsmæssig forståelse, det var så ikke folk fra Ærø. Det var her folk nord fra København eller København, som kom ind i billedet. For det havde vi ikke rigtig herovre.”

Samspillet med især tre entreprenante erhvervsfolk, blev afgørende for en professionalisering af virksomheden og for at kunne foretage de investeringer i udstyr, som var nødvendige, og de blev en del af bestyrelsen. En af disse entreprenante erhvervsfolk blev bestyrelsesformand og købte fritidshus på Ærø og engagerede sig også sidenhen i andre iværksættervirksomheder på Ærø.

Virksomheden Ærø Whisky er et eksempel på, at flere fællesskaber er i spil på samme tid. Foto: Ærø Whisky

Interessefællesskabet omkring Ærø Whisky

Ærø Whisky har desuden været en virksomhed, som har dannet rammen om et interessefællesskab blandt whiskyentusiaster. Whiskyentusiaster fascineres af det ambitiøse og gennemførte projekt om at skabe et helt igennem bæredygtigt og sporbart lokalt produkt med ambitionen om samtidig at skabe et produkt af højeste kvalitet.

Det fik blandt andre whiskyentusiaster til at bakke op, da Michael Nielsen i opstarten fik 120 personer til at støtte foretagendet via crowdfunding på en Coop-plattform. Ved at betale 1.000 kr. eller 2.000 kr. i crowdfunding ville de modtage flasker med whisky tre år senere, når whiskyen var færdiglageret. Der var ligeledes whiskyentusiaster iblandt de 460 aktionærer, som i dag ejer Ærø Whisky. Cirka halvdelen af aktionærerne bor ikke på Ærø, og blandt disse folk er en del som har whisky som en passion og gerne vil støtte projektet.

Idealistfællesskabet omkring Ærø Whisky

Udover at være rammen for et entreprenørfællesskab og et interessefællesskab for whisky er Ærø Whisky også rammen om et idealistfællesskab. Michael Nielsens projekt med at etablere Ærø Whisky har i vidt omfang været et idealistisk projekt. Han ønskede at gå imod strømmen af globale industriprodukter, hvor det er uigennemskueligt, hvor de kommer fra, som Michael Nielsen forklarer:

“...et produkt som var rigtig ægte lokalt. I modsætning til de fleste produkter, der findes i dag, hvor det lokale egentlig er designet af etiketten, og resten er egentlig noget, der kommer et andet sted fra... Der er virkelig meget, hvor det rent branding- og markedsføringsmæssigt er koblet fuldstændigt fra den virkelige produktion, som kommer et helt andet sted. Og det er jo en del af den globale verden og markedsmekanismer. Det er sådan, det er blevet. Og det vil jeg ikke kæmpe imod, jeg vil bare lave noget andet.”

Michael Nielsen ville skabe et høj kvalitetsprodukt, som skulle være økologisk, bæredygtigt og helt lokalt. Den enkelte flaske whisky skulle kunne spores til den specifikke lokale mark, hvor byggen til whiskyen kommer fra og træerne til egetræstønderne har stået:

“Jeg ville lave en sporbar produktion på Ærø, hvor vi havde vores egen mark, vi brugte vores egen egetræer, vi skulle malte selv, vi skulle brygge selv og destillere selvfølgelig også, vi lavede det helt selv.”

Ambitionen med at lave et økologisk, bæredygtigt, sporbart og gennemført lokalt produkt fra Ærø er en ambition mange har haft sympati for. Folk som deler Michael Nielsens idealistiske ideal om at fremme en mere økologisk, bæredygtig og sporbar produktion er derfor også blandt de tilvalgsbeboere, som har engageret sig i Ærø Whisky.

Christian Stadager (til højre) er direktør for Ærø Whisky. Michael Nielsen (til venstre) stiftede Ærø Whisky. Foto: Ærø Whisky

TILVALGSBEBOERE TILFØRER FORSKELLIGE RESSOURCER TIL LOKALSAMFUND

Som de mange eksempler på lokale translokale fællesskaber viser, så kan tilvalgsbeboere bidrage på talrige måder i de forskellige typer af lokale fællesskaber. Når tilvalgsbeboeres engagement og ønske om at gøre en aktiv indsats i det lokalområde, som de føler en tilknytning til, bringes i spil, kan de således bidrage med nye ressourcer, som kan være med til at udvikle lokalområdet. Der kan være tale om ressourcer som ikke nødvendigvis ville være tilgængelige lokalt uden konkrete tilvalgsbeboere, men det kan også være flere frivillige hænder, som muliggør at aktiviteter kan gennemføres.

På tværs af de ni forskellige typer af fællesskaber, som vi har identificeret eksempler på at tilvalgsbeboere engagerer sig i, bringes blandt andre disse ressourcer i spil:

Finansiering

Netværk

Viden og ekspertise

Arbejdskraft

"Nyt blod"

Finansiering

Det viser sig, at der som oftest er en højere indkomst og formue blandt tilvalgsbeboere sammenlignet med de lokale beboere på de fire øer. Ikke mindst blandt de entreprenante tilvalgsbeboere kan der være en parathed til at investere i projekter i de lokalsamfund de føler en tilknytning til. Det så vi blandt andet med Motorfabrikken Marstal, hvor en velstående erhvervsmand, der er født og opvokset i Marstal og siden fraflyttet, har givet pengene til at lægge nyt tag på bygningen. Et andet eksempel er Ærø Whisky, hvis vækst delvist kan tilskrives tilvalgsbeboeres villighed i at investere og købe aktier i foretagendet.

Også det idealistiske fællesskab omkring Økologisk Samsø's opkøb af jorde, som omlægges til økologisk landbrug, finansieres ved salg af aktier, som ikke mindst tilvalgsbeboere investerer i. Endnu et eksempel er Gæstgiveren i Allinge på Bornholm, som i dag ejes og drives af tilvalgsbeboere, der investerede i den gamle kro og omdannede den til et hipt koncertsted, hvilket skete på baggrund af en stærk tilknytning til Bornholm.

Med investeringer i virksomheder og projekter kan tilvalgsbeboere bidrage til at understøtte nye startup virksomheder og projekter eller få eksisterende virksomheder til at vækste.

Netværk

En anden måde at bidrage til de fællesskaber, som tilvalgsbeboere indgår i, i de lokalsamfund de ikke bor, men føler tilknytning til, er ved at bringe deres private netværk af relationer til personer med særlig viden, evner eller forbindelser i spil i forhold til lokalsamfundet. Da Motorfabrikken Marstal blev omdannet til et nyt multifunktionelt hus af tre tilvalgsbeboere, trak de ikke mindst på deres netværk, da bestyrelsen skulle besættes. Det betød, at der kom stærke kræfter ind i bestyrelsen med viden og erfaring om alt fra bestyrelsesarbejde, innovation, byggeri og fondsansøgninger, foruden at have et stort netværk at trække på. Deres erfaring har været betydningsfuld og åbnet dørene samt legitimeret projektet.

Ligeledes blev der i kampen for at bevare Marstal Navigationsskole trukket på tilvalgsbeboeres og deres netværk, da der blev trukket på mange relationer til den maritime verden, herunder rederier og søfolk, som er uddannet på Marstal Navigationsskole og har en relation til Marstal. Det resulterede i en stor opbakning, deltagelse ved demonstrationen for skolen og et stort politisk pres. En kamp som lykkedes.

Viden og kompetencer

Tilvalgsbeboere, som bliver en del af lokale fællesskaber, kan i nogle tilfælde tilføje det lokale fællesskab en specifik viden og gøre brug af deres kompetencer, der blandt andet kan trække på deres professionelle virke.

Det gør sig blandt andet gældende, når designduoen Mette Bentzon og Lasse Kristensen fra Egeværk bidrager med deres viden og erfaring ind i de bornholmske kunsthåndværkfællesskaber og når de deler ud af den erfaring, de har oparbejdet hvad angår at slå igennem på et internationalt marked, ikke mindst i USA.

Et andet eksempel er Marstals kamp for at genetablere en færgeforbindelse mellem Marstal og Rudkøbing, som lykkes med ÆrøXpressen, der sejlede sin første tur i december 2019. Dem, som blev udpeget til arbejdsgruppen, der arbejdede for at genetablere færgeforbindelsen, blev netop udvalgt på baggrund af kompetencer. Her blev der også valgt tilvalgsbeboere på baggrund af deres kompetencer, herunder en havnechef hvis viden og erfaring fra hans professionelle virke kunne være nyttig i arbejdet for ÆrøXpressen.

Arbejdskraft og tid

En udbredt og eftertragtet ressource, som også tilvalgsbeboere kan bidrage med ind i lokale fællesskaber, er deres tid og frivillige arbejdskraft. Mange aktiviteter i de danske landdistrikter kunne ikke afvikles, hvis det ikke var for frivillige kræfter og nogle steder er konkrete aktiviteter afhængige af, at også tilvalgsbeboere bidrager. Dette er ikke mindst tilfældet i forbindelse med at afvikle kulturelle events. I denne undersøgelse giver blandt andet ledelsen af musikfestivalerne Samsøfestivalen og Wonderfestiwall på Bornholm udtryk for, at man slet ikke kunne klare sig uden de mange frivillige kræfter, hvoraf tilvalgsbeboere, såsom fraflyttede unge og fritidshusbeboere, udgør vigtige medlemmer. Også Søholm Opera på Samsø har stor gavn af de mange fritidssangere, som ønsker at engagere sig i frivilligt arbejde i forbindelse med de events, de afvikler.

Det kan også komme til udtryk i mere uformelle rammer, som det blandt andet gør sig gældende på Christiansø, hvor en del tilbagevendende teltliggerne hjælper med at planlægge og afvikle sommerballer og karneval i juli måned. Arrangementer, som for længst er blevet traditioner på Christiansø og som ikke kunne opretholdes uden de frivillige kræfter blandt teltliggerne.

Tilvalgsbeboeres tid og arbejdskraft er ikke mindst en ressource i små lokalsamfund, hvilket blandt andet var tilfældet i Ommel på Ærø, hvor tilvalgsbeboere blandt andet er aktive i et arbejdssjak, som løbende har arbejdsdage eksempelvis med arbejde på Kleven Havn, ligesom de også er frivillige i det lokale foreningsliv og hjælper til arrangementer.

”Nyt blod”

Ud over at levere konkrete ressourcer i form af arbejdstid, specifik viden, relevante kontakter eller økonomi, så kan tilvalgsbeboere også bidrage med nye perspektiver på lokale problemstillinger. Tilvalgsbeboere kan således fungere som forandringsagenter, som kan komme med 'nyt blod' til et lokalsamfund og nye perspektiver.

På de fire caseøer påpeger flere interviewpersoner, at det i lokalsamfundene godt kan være 'tordensskjolds soldater', som driver de lokale fællesskaber og at disse fællesskaber trænger til nye friske kræfter.

Tilvalgsbeboere kan således være med til at skabe fornyelse i lokalsamfundenes fællesskaber og være tiltrængte nye ressourcer, som kan tage over i forhold til konkrete opgaver eller problemstillinger. I den forbindelse kan det være en fordel, at tilvalgsbeboeren som oftest ikke personligt har været en del af den historik, der går forud i lokalsamfundet og dermed kan se på en problemstilling 'ude fra' og potentielt bringe en specifik viden eller netværk i spil omkring en konkret problemstilling.

LOKALSAMFUNDETS TRANSFORMATION TIL TRANSLOKALE LANDSBYER

De små lokalsamfund på de tre undersøgte øer; Ærø, Samsø og Bornholm, er under forandring. Også her har man de seneste årtier oplevet en affolkning i forhold til fastboende, og på alle tre øer er bopælspligten helt eller delvist ophævet inden for de seneste 15 år. Det har betydet, at mange lokalsamfund på disse øer har oplevet, at de små byer, der som udgangspunkt tidligere bestod af helårsbeboede huse, nu også bebos af deltidsbeboere, som benytter husene som fritidsbolig.

På tværs af de tre øer giver repræsentanter fra lokalsamfundene udtryk for, at de mindre landsbysamfund opleves som attraktive steder for fritidsbeboere, som tiltrækkes af øens naturmæssige herlighedsværdier, og bevidst vælger en fritidsbolig i en lille by eller landsbysamfund, fordi de ønsker at være en del af det nære fællesskab i et lille samfund. En del af attraktionen for disse fritidsbeboere er netop at kunne engagere sig i det nære fællesskab, som de små samfund kan tilbyde, som kan være en kontrast til det liv, de lever i eller tæt på en større by.

Gøre en forskel

Det som er særligt ved fællesskaberne i de mindre lokalsamfund er, at tilvalgsbeboerne i det nære lokalmiljø oplever at være en del af et fællesskab, hvor de gør en forskel og hvor der sættes pris på deres indsats, hvilket Nina Rydahl Andersen, som var en af de tre tilvalgsbeboere, som købte den nedlagte Motorfabrikken Marstal, sætter ord på:

“Fordi strand og solskin, det er der jo over det hele. Men det er det der med, at hvis du har en lille smule engagement, at du kommer ned og lige giver en hånd med til oprydningsdag i sejlklubben, så mærker man også, hvor taknemmelig og hvor vigtigt, at man så kan føle sig. Og det gælder også for os, der bor her fast. Men jeg tror bare, at den kommer hurtigt for sommerhusejerne. Og bliver jo så en positiv spiral selvforstærkende.”

Nina Rydahl Andersen perspektiverer netop dette nære fællesskab hun har fundet på Marstal på Ærø i forhold til sin lejlighed i København på Nørrebro. I det lille lokalsamfund i Marstal oplever hun, at det gør en forskel, at hun er, og at alle tæller:

“Jeg kan mærke, at der er en kæmpe forskel fra min lejlighed på Nørrebro, til mit hus her (i Marstal red.). Det er, at det gør en forskel, at jeg er her. For hvor er det godt, at du er her. Fordi når folk køber de her sommerhuse hernede, så er det godt, at de har købt det, for det så ikke godt ud. Men hvor har I fået det malet flot, og den kvist passer perfekt til det hus. Det der med at alle tæller, og det er godt, at I er her, for ellers bliver det en spøgelsesby. Og den følelse har man måske ikke i en større by... det er jo ikke den følelse, jeg havde i København i hvert fald. Der var det lidt ligegyldigt, om jeg var der i lejligheden. Når jeg flytter ud, så er der en anden, der står med en lejlighed.”

Forskellige holdninger til om tilvalgsbeboere skal integreres

Beboersammensætningen er således under forandring i en del små bysamfund henimod at have flere deltidsbeboere. Fra lokalsamfund til lokalsamfund er der imidlertid forskelle på den fastboende befolknings indstilling til de nye deltidsbeboere, og hvorvidt de kan eller bør integreres i de lokale fællesskaber og have indflydelse på den lokale udvikling.

I forbindelse med workshops med borger- og beboerforeninger og interviews på de tre øer er det tydeligt, at indstillingen og åbenheden varierer fra sted til sted i forhold til at integrere deltidsbeboere i de lokale fællesskaber; forventningerne til hvad de kan bidrage med samt indstillingen til, om tilvalgsbeboere bør have indflydelse på den lokale udvikling.

I Rø på Bornholm indbyder Rø Borgerforening til skumringstur en aften i efterårsferien. Arrangementet er for både lokale og tilvalgsbeboere. Foto: Privat

På tværs af repræsentanter fra forskellige lokalsamfund på Ærø, Samsø og Bornholm går det igen, at de faste beboere er den type beboere, man primært ønsker sig, hvilket blandt andre beboere og medlem af Langemarks Landsbylaug på Samsø, Stefan Wolffbrand sætter ord på:

”Selvfølgelig vil vi helst have, at der er nogle lokale eller nogle tilflyttere, som vil bo her fast. Og når vi så ikke kan få det, så får vi så tilvalgsbeboerne, fritidssangere, som kommer her. Og så vil vi selvfølgelig gerne have nogen, der engagerer sig i lokalsamfundet”.

Dette hviler på en oplevelse af, at det vil være vanskeligt at opretholde et levende lokalsamfund med aktiviteter hele året, hvis der ikke er faste beboere til at trække det. Deres oplevelse er, at de faste beboere ikke kan undværes som tovholdere og afviklere af aktiviteter i det lille lokalsamfund. Dette er også oplevelsen i Ommel på Ærø, hvor formand for Ommel Samvirke, Jes Jørgensen, konstaterer, at 'fritidsfolkene ikke kan bære det alene'. I Vang på Bornholm fortæller formand for Vang Beboer- og Grundejerforening, Iris Kofod, at det er vanskeligt for fritidsbeboerne at påtage sig den overordnede tovholderfunktion i en forening:

”Det er stadigvæk de her, der er tovholdere, der kan være problematikken, altså dem, der er her hele tiden, og dem der tager ansvaret for at det bliver gjort. Det er altid nemmere at sige, at jeg vil godt tage en afgrænset opgave end at være den, der sidder ved roret i en forening. Det kan vi da selvfølgelig stadigvæk være udfordret af, at dem der ikke bor her fast, de er der jo heller ikke til at tage de møder, som kommunerne indkalder til eller tage de møder, der ligger udenfor for ferietiden.”

I nogle lokalsamfund er der en bekymring for, at en stor andel af deltidsbeboere i et mindre bysamfund vil betyde et mindre levende lokalmiljø med mørke huse en stor del af året og færre personer til at drive aktiviteter og traditioner i byen. Dette er umiddelbart relevant for de mange lokalsamfund, hvor bopælspligten er blevet ophævet.

I forbindelse med afvikling af workshops for borger- og beboerforeninger på de tre øer, blev det tydeliggjort, at det varierer fra lokalsamfund til lokalsamfund, hvordan man ser på denne udvikling.

Nogle steder er det en udvikling man bedrøver og aktivt ønsker at ændre, hvilket blandt andet udmønter sig i ønsker om at genindføre bopælspligt i specifikke lokalsamfund. Et eksempel på dette er Listed på Bornholm.

Andre lokalsamfund synes nærmere at se udviklingen med flere fritidshusejere i byen som noget uundgåeligt, som man må få det bedste ud af. Et eksempel på dette er Rø på Bornholm. Her beskriver Herdis Terkelsen fra Rø Borgerforening, at der i forbindelse med ophævelsen af bopælspligten i 2013 var en bekymring i lokalsamfundet for sammenhængskraften i byen og en frygt for, at priserne ville blive presset op, så unge familier ikke længere kunne få råd til at købe hus. Modsat var der en tilfredshed med at husene kunne blive solgt, og at husene blev renoverede. Hun beskriver, at man valgte at omfavne situationen og få det bedste ud af det:

”Situationen er, som den er. Så kan man jo vælge, om man skal gå og være sur på dem, der flytter til, eller hvordan skal man gribe det an. Og det, som jeg i hvert fald synes, der er mest plan i, det er jo at acceptere tingenes tilstand og så få det bedste ud af det. Fordi de folk, der kommer (deltidsbeboere red.), de kommer jo også fordi, de synes, at det er et dejligt sted.”

Juletræet tændes i Rø. Her er både lokale og tilvalgsbeboere velkomne. Foto: Privat

TILVALGSBEBOERE ENGAGERES I FORSKELLIGE AKTIVITETER

I forbindelse med interviews og workshops med borger-, beboer- og idrætsforeninger på de tre øer: Ærø, Samsø og Bornholm, synes der at være en sammenhæng mellem lokalsamfund, som gør en aktiv opsøgende indsats for at inkludere deltidsbeboere i de lokale fællesskaber, og de lokalsamfund, hvor deltidsbeboerne bliver en del af fællesskaberne og tager ansvar for opgaver og afvikling af arrangementer.

I disse lokalsamfund er primært deltidsbeboere i form af fritidshusbeboere blevet engageret i de lokale fællesskaber og yder en aktiv indsats på forskellig vis. Eksempler på dette kan være:

- Vedligehold, renovering, oprydning
- Traditioner
- Ad hoc arrangementer
- Bestyrelsesarbejde

Vedligehold, renovering og oprydning

I flere lokalsamfund deltager fritidsbeboere i praktiske vedligeholds-, renoverings- og oprydningsarbejde i lokalsamfund. Det gælder blandt andet i Vang på Bornholm i forbindelse med strandrensning hvert forår. Her deltager både lokale og fritidshusbeboere. Blandt andre deltager to tyske ægtepar fast i forårets strandrensning, da de altid holder ferie i den periode. Formand for Vang Grundejer- og Beboerforening Iris Kofod fortæller:

“Vi har strandrensning om foråret, og der har vi 2 tyske ægtepar, som har ferie i den periode, og de deltager så i den strandrensning, så vi prøver jo på at engagere de beboere, som kommer kontinuerligt hos os.”

I Ballen Borgerforening ejer man en bygningsfredet og restaureret kalkbrændingsovn, som tidligere producerede bygningskalk til lokalt brug. Borgerforeningen forestår arbejdet med at vedligeholde kalkovnen, og her hjælper også fritidssamsinger, som er medlemmer af borgerforeningen, med at kalke ovnen.

I Ommel på Ærø bidrager fritidshusbeboerne blandt andet i byens arbejdssjak og går til hånde blandt andet i forbindelse med renovering af havnen. Her arrangeres arbejdsdage, hvor blandt andre fritidsbeboere møder op. I Rø på Bornholm er en fritidsbeboer, som er uddannet gartner, blevet ansvarlig for 'haveholdet', som står for beplantningen i arealet omkring det gamle stationstov. Det foregår to gange om året.

Traditioner i lokalsamfundet

Blandt repræsentanter fra lokalsamfund på de fire øer, som er besøgt i forbindelse med denne undersøgelse, fremhæves tilvalgsbeboeres rolle i forbindelse med at holde lokale traditioner i hævd.

I Rø på Bornholm bidrager tilvalgsbeboere til byens juletraditioner. En tilvalgsbeboer er blandt andet aktiv i at julepynte byen. I Vang på Bornholm er der en julekalender-tradition. Det går ud på, at man fra første december og hele vejen frem til jul, mødes til kalender-lågeåbning, hvor et hus har julepyntet et vindue, som afsløres. På Christiansø er tilvalgsbeboere i form af teltligere og hyttebeboere engagerede i at planlægge og afvikle de forskellige sommertraditioner på øen, som for eksempel sommerbal og karneval.

Flere lokalsamfund engagerer fritidsbeboere i praktiske opgaver. Her en strandrensning i Rø på Bornholm. Foto: Privat

Ad hoc arrangementer og aktiviteter

Blandt de repræsentanter fra borger- og beboerforeninger, som vi har talt med i denne undersøgelse, nævnes fra flere sider, at det kan være vanskeligt for mange tilvalgsbeboere at påtage sig et overordnet ansvar i foreninger mv. som indebærer løbende opgaver hen over året. Derimod kan det være nemmere at inddrage tilvalgsbeboere er i forhold til specifikke opgaver, som kun afvikles en eller få gange om året, som kan "times" med, hvornår tilvalgsbeboeren er på stedet.

Et blandt mange eksempler på dette er i Vang på Bornholm, hvor det er en deltidsbeboer, der har købt en fritidsbolig, som står for byens 'æbledage', hvor beboer- og borgerforeningens æblepresse pakkes ud, og folk kan komme og få presset deres æbler fra haven til most. En aktivitet, der inviteres til tre gange, i henholdsvis august, september og oktober og som den ansvarlige tilvalgsbeboer sørger for annonceres på byens hjemmeside www.vang.nu. Ligeledes i Vang på Bornholm er det også en tilvalgsbeboer med en fritidsbolig, som arrangerer svampeture, man kan tilmelde sig. Sådan er flere tilvalgsbeboere ansvarlige for forskellige ad hoc arrangementer, der bærer præg af at være specifikke omkring en aktivitet, og som kan "times" med, hvornår tilvalgsbeboeren er på stedet.

Bestyrelsesarbejde

Udover at varetage et praktisk arbejde med at planlægge og afvikle aktiviteter er der også nogle borger- og beboerforeninger, som engagerer tilvalgsbeboere i det organisatoriske arbejde, såsom at blive medlem af bestyrelsen. Et eksempel på dette kan findes i Rø Borgerforening. Her har beboerforeningen været opsøgende i forhold til at få fritidsbeboere engageret i foreningen bredt, men også i bestyrelsesarbejdet. Vedtægterne for foreningen er i den forbindelse blevet ændret, så bestyrelsen blev udvidet med to pladser, som er øremærket fritidsbeboere. Disse to pladser i bestyrelsen har dog ikke stemmeret, men afstemninger i bestyrelsen sker ifølge Herdis Terkelsen, som er medlem af borgerforeningen, yderst sjældent.

I Vang på Bornholm er det en deltidsbeboer med fritidsbolig, der står for byens "æbledage" tre dage hen over efteråret. Her kan man komme og få presset æbler til most. Foto: Privat

SÅDAN KAN LOKALSAMFUNDET ENGAGERE TILVALGSBEBOERNE

Selvom man føler en stærk tilknytning til et andet sted end der, hvor man har sin faste bopæl, er det ikke givet, at man bliver en tilvalgsbeboer, som tager del i at udvikle det lokalområde, man føler en tilknytning til. Hvad end tilknytningen til et område skyldes familiemæssige bånd på stedet; at man er opvokset der og siden fraflyttet; at man har købt en fritidsbolig i området og nyder roen og naturen eller andre veje ind til at føle en stærk tilknytning til netop dette sted, så er disse aktører typisk afhængig af et samspil med de lokale faste boere. For at være tilvalgsbeboer er det ikke tilstrækkeligt, at man føler en tilknytning til stedet og har et ønske om aktivt at engagere sig, det skal manifestere sig ved, at engagementet omsættes til konkret deltagelse i fællesskaber lokalt.

Derfor er et springende punkt ikke bare de besøgendes, fritidsbeboeres, fraflyttedes m.fl. tilknytning og egen motivation for at ville engagere sig, men mødet, interaktionen og integrationen imellem de multi-lokale aktører og de lokale beboere.

Vi har fundet følgende eksempler på forskellige initiativer som især borger- og beboerforeninger har taget for at engagere (også) tilvalgsbeboere i lokalområdet, med et særligt fokus på fritidsbeboere i lokalområderne:

- Den håndholdte indsats
- Velkomsten
- Velkomstarrangementer
- Signalere at tilvalgsbeboere er en del af fællesskabet
- Opgaver og planlægning tilpasses tilvalgsbeboere
- Opgaverne skal være specifikke og overskuelige

Den håndholdte indsats

Den håndholdte indsats er væsentlig for at indlede relationen og engagere tilvalgsbeboere i et lokalt fællesskab. Det er via den personlige og håndholdte indsats, at relationen opbygges, og det er derigennem, at man finder ud af, hvem personen er, og hvilke kompetencer vedkommende har, og ikke mindst hvad de selv interesserer sig for og kan finde motivation i.

De translokale fællesskaber er netop karakteriseret ved gensidige relationer, som skal være attraktive for begge parter. Det fremhæver blandt andre Leder af Bornholms Center for Kunsthåndværk Grønbechs Gård, Lene Havtorn Larsen, som både har engagerede fastboende lokale og tilvalgsbeboere blandt de frivillige:

“Det jeg i det hele taget har erfaret med de her tilvalgsbeboere, det er, at det er totalt håndholdt... Det er virkelig én til én. For man er nødt til hele tiden sådan at få dem til at føle, at de er noget helt særligt. Og det er også en særlig situation, for det er jo ikke ligesom, når du slår en stilling op, og så kan folk søge, og så har du ligesom selv fra starten af udvalgt kompetencerne, du vil have ind i din biks. Der kommer forskellige frivillige kræfter, hvor du så skal lure dem individuelt. Hvad er det egentlig, du kommer med af kompetencer? Og hvad brænder du for? Fordi det skal jo også være gensidigt i forhold til, at de også skal synes, det er sjovt. Fordi de vil jo nok stoppe igen, hvis de altid bare kan stå og tage opvasken eller et eller andet. De skal også føle, de laver noget, der giver mening for dem. Altså det er jo det eneste, jeg har. Det er den eneste belønning, jeg har.”

Åbning for frivillige, værter og gæster på Bornholms Center på kunsthåndværk. Foto: Privat

Det kræver således en personlig og håndholdt indsats, hvor man investerer i mødet mellem mennesker; lærer dem at kende og giver noget af sig selv, hvis relationen skal opbygges og tilvalgsbeboere skal have lyst til at engagere sig i et lokalt fællesskab. Hvis man som tilvalgsbeboer ikke oplever denne personlige interesse, men blot sættes til en lavpraktisk opgave alene, så er erfaringen hos Lone Søndergaard fra Motorfabrikken Marstal, at de så ikke ønsker at komme igen. Den personlige relation er derfor afgørende, fortæller Lone Søndergaard:

”Hvis man skal have folk til at hjælpe en, så skal man jo have fat i lidenskaberne på en eller anden måde... Men hvis man bare kommer og stikker en kost i hånden, og så går man igen, så kan de feje hallens gulv, så kommer de jo kun én gang. Hvad er det for en handelsvare, der er i spil mellem mennesker? Den er meget subtilt og meget avanceret i virkeligheden.”

I mange mindre lokalsamfund er der en personlig og håndholdt indsats i forhold til at komme i dialog med nye beboere, byde dem velkomne og invitere dem med til arrangementer og ind i de lokale fællesskaber. Det er her erfaringen, at det personlige møde er væsentligt. Ikke mindst fordi det er nemmere at komme til et arrangement, hvis der allerede er et menneske man kender lidt og har talt med før. Det er blandt andet erfaringen i Rø, hvor medlem af borgerforeningen Herdis Terkelsen er en af de personer, som opsøger nye beboere (også fritidsbeboere) og byder dem velkomne:

”Det at de ligesom har set og talt med et ansigt, der nu sender indbydelsen og ligesom føler, at så er der i hvert fald en vi kender, når de kommer”

Velkomsten

Mange borger- og beboerforeninger i de små lokalsamfund gør noget særligt ud af at byde nye beboere velkommen. En indsats som ofte foregår ved personlig henvendelse.

Et eksempel på dette findes i Tejn på Bornholm. Medlem af Tejn Borgerforening Inger Kaspersen fortæller, at to kvinder på vegne af borgerforeningen varetager opgaven som velkomstkomité. De henvender sig personligt til nye beboere, både tilflyttere og fritidshusbeboere.

Foruden at byde velkommen informerer de om aktiviteter og foreninger, som de nye beboere kan deltage i og bidrage til:

”Altså det er et hjemmebesøg, og eftersom de ikke kender folk, kan de jo ikke ringe og lave en aftale, så de dukker bare op og ringer på, når de ser, at der er nogen hjemme, og spørger, om de må komme ind, eller om det passer bedre, de kommer en anden dag. Altså i mit tilfælde, nu er det ikke så lang tid siden, jeg selv har oplevet det, så satte vi os ned med god afstand, fordi det er under corona, og drak en kop te sammen og hyggede os. Hun sørgede for at fortælle, hvad der er af foreninger og aktiviteter. Altså både foreninger, hvor man kan deltage, ligesom man kan melde sig ind i en klub og lave et eller andet, ikke? Men også de aktiviteter, og dem har vi jo en del af, hvor man kan være frivillig - bare i fire timer, som man har til overs på det tidspunkt, hvor der er brug for det.”

Ved velkomstbesøgene er det udbredt at præsentere foreninger og aktiviteter i byen og netop at benytte anledningen til at invitere til kommende arrangementer. Ved besøget medbringes ofte materiale, som de nye beboere kan orientere sig i. I flere lokalsamfund har man lavet en folder, som præsenterer lokalsamfundet og de aktiviteter, som foregår. Andre medbringer den nyeste avis eller blad, som udarbejdes for området og informerer om stedet og kommende aktiviteter. Der oplyses desuden om hjemmesider og facebooksider, hvor man løbende kan søge informationer om, hvad der sker i lokalområdet. Nogle steder er der gaver med for eksempel lokalt producerede varer eller gavekort til lokale erhvervsdrivende.

SÅDAN KAN LOKALSAMFUNDET ENGAGERE TILVALGSBEBOERNE

Velkomstarrangementer

Nogle lokalsamfund laver særlige arrangementer eller sammenkomster, som har til hensigt at byde nye beboere velkommen, både faste beboere og fritidshusbeboere. Ommel Samvirke holder en årlig brunch en lørdag i september. Formålet med brunchen er at skabe en hyggelig ramme for at byde nye beboere, både faste og fritidsbeboere, velkommen til byen og præsentere byens foreninger, hvor de nye beboere inviteres til at deltage. Den årlige brunch er dermed også en måde at invitere nye tilvalgsbeboere ind i de lokale fællesskaber.

I Bregninge på Ærø arrangerer Bregninge Lokalråd byvandring for at introducere byen til nye beboere. Her samles byens beboere, og går igennem byen, imens de fastboende fortæller historier om, hvad der tidligere har været i forskellige huse.

I mange lokalsamfund holdes forskellige aktiviteter, såsom fællesspisninger i beboer- og forsamlingshuse, sommerfester, julemarkeder mv., som nye beboere inviteres med til, og som kommer til at fungere som en form for velkomstarrangement for nye beboere, uden at de er planlagt som sådan.

I Vang på Bornholm, begynder man for eksempel generalforsamlingen i beboer- og grundejerforeningen med en præsentationsrunde, fordi der som regel altid er nye beboere. Her afholder man også en 'Tour de Vang', som er blevet en årlig sommertradition. Her har op til 25 husstande budt ind på at få besøg, og så går man fra hus til hus og er cirka 20 minutter hvert sted, hvor man får snacks og drikke undervejs og slutter af det sidste sted med at grille.

Signalere at tilvalgsbeboere er en del af fællesskabet

I 4-kløver-klyngen på Bornholm, som er et samarbejde på tværs af Rø, Aarsballe, Klemensker og Nyker de i fællesskab udgiver 'Klynge-Avisen' seks gange om året. Her informeres der om, hvad der sker i de fire lokalområder, og bladet fungerer desuden som medlemsblad for idrætsforeninger og borgerforeninger og som kirkeblad. Her interviewes nye beboere, som præsenteres i bladet. Det omfatter også fritidsbeboere, som også præsenteres i avisen. Nye fritidsbeboere præsenteres dermed på lige fod med faste beboere, hvilket kan ses som en anerkendelse og inklusion af disse mere løst tilknyttede beboere.

Alle fritidsbeboere får også et års gratis medlemskab af beboerforeningen, og det er endnu en måde at vise fritidsbeboere i Rø på Bornholm, at de er velkommen i det lokale fællesskab.

En anden måde at vise, at også fritidsbeboere er en del af fællesskabet findes i Vang på Bornholm. Her har beboer- og grundejerforeningen valgt lave et hæfte, hvor der side for side er et billede af hvert hus i Vang med husets beboere stående foran huset samt en kort tekst om beboerne. Dette omfatter både faste beboere og fritidshusbeboere og omfatter samtlige huse i byen. Hæftet uddeles til alle nye beboere, også nye deltidsbeboere, som på den måde får en kort men personlig introduktion til byens beboere.

I 4-kløver-klyngen på Bornholm udgives i fællesskab en klyngeavis. Her interviewes nye beboere som præsenteres i bladet og det gælder også fritidsbeboere.

Opgaver og planlægning skal tilpasses tilvalgsbeboere

Det ligger i definitionen på at være tilvalgsbeboer, at de har deres bopæl et andet sted, og som oftest har de ikke deres daglige gang i det lokalområde, som de føler en tilknytning til, og som de gerne vil engagere sig i. Hvis et lokalsamfund ønsker at engagere flere tilvalgsbeboere i lokalsamfundets aktiviteter, kan det derfor være vigtigt at have sig for øje, hvilke aktiviteter det er muligt for tilvalgsbeboerne at være aktive i og eventuelt tilpasse planlægningen i det omfang det er muligt, så tilvalgsbeboere har mulighed for at være med. I det hele taget tænke strategisk i planlægning, rammer og afvikling i forhold til at engagere tilvalgsbeboere.

I nogle lokalsamfund har man valgt at planlægge nogle faste årlige aktiviteter, så det ligger på tidspunkter, hvor mange tilvalgsbeboere har mulighed for at deltage. Det gælder blandt andet i Vang på Bornholm, her arrangeres forskellige sommeraktiviteter såsom Tour de Vang og en sommerfest med dette sigte. I Vang har man desuden valgt at lægge generalforsamlingen for Vang Beboer- og Grundejerforening om sommeren, hvor fritidsbeboerne deltager.

Opgaverne skal være specifikke og overskuelige

Et vilkår for mange lokalsamfund, som lykkes med at engagere tilvalgsbeboere er, at de opgaver, som tilvalgsbeboerne skal varetage, er specifikke, klart definerede og overskuelige tidsmæssigt.

I Rø på Bornholm er en fritidsbeboer, der er uddannet gartner, blevet sjakbajs for haveholdet, som står for beplantningen omkring byens gamle stationstov. Det indebærer, at

denne tilvalgsbeboer leder holdet de to gange om året, hvor de mødes til arbejdsdag. Alt planlægning og rekruttering til arbejdsdagen står et medlem fra borgerforeningen for. Dermed er det gjort overskueligt at engagere sig i denne opgave.

Når det er lykket at engagere frivillige lokale og tilvalgsbeboere omkring praktiske opgaver, er et budskab fra flere interviewpersoner, at det er afgørende, at disse seancer er grundigt planlagt. Det påpeger blandt andre Nina Rydahl Andersen fra Motorfabrikken Marstal:

”Tilbage til da fabrikken (Motorfabrikken Marstal red.) stadigvæk var en ruin, så var der jo rigtig mange gange, hvor vi havde arbejdsdage. Og så skylder man jo så også at planlægge sådan en arbejdsdag sindssygt godt. Og meget, meget nøje. Så når du møder ind om morgenen, så ved du præcis, hvor dit værktøj er. Det ligger herovre. Du skal spørge Bjarne om, hvordan sådan og sådan. Og klokken 12 er der en lækker frokost osv. Og i øvrigt introducerer vi lige hinanden, så alle ved, hvem det er, de arbejder sammen med i dag. Så folk får en rigtig god oplevelse, at der ikke er nogen, der står og flagrer.”

Det gælder ikke mindst i forhold til tilvalgsbeboere, der skal planlægge at komme, da man ikke kan tage for givet, at de kan deltage igen en anden dag, for der er de måske ikke på øen. Derfor er vigtigt, at en arbejdsdag, hvor både lokale og tilvalgsbeboere bidrager som frivillige, er godt forberedt og klart på dagen.

Man skal gøre det nemt for tilvalgsbeboerne at møde op uden nogen særlige forberedelser. Har man med pensionister at gøre, kan man tænke i, at lave nogle seniorvagter på for eksempel fire timer.

Det er vigtigt at planlægge de praktiske opgaver, som tilvalgsbeboere skal tage sig af. Da Marstal Motorfabrik stadig var en ruin var der mange arbejdsdage, og de var nøje planlagt.
Foto: motorfabrikkenmarstal.com

'FÆLLESSKABERE' BYGGER BRO

Interviews på de fire øer har kastet lys på, hvordan det ofte kræver nogle 'fødselshjælpere', at få etableret kontakten og forbinde de lokale beboere og tilvalgsbeboere i et translokalt fællesskab – disse aktører kalder vi for **'fællesskabere'**, da de netop er bindeleddet, der skaber fællesskaber mellem lokale beboere og tilvalgsbeboere. 'Fællesskaberne' agerer som oftest på vegne af en form for organisation, som kan være knyttet til et specifikt mødested, men det er ikke en forudsætning.

Det som kendetegner 'fællesskabere' er deres evne til at "nudge" mødet mellem mennesker, herunder mellem lokale beboere og tilvalgsbeboere, og er dermed med til at facilitere translokale fællesskaber.

'Fællesskabere' er afgørende aktører i forhold til at generere tilvalgsbeboere og få dem tilknyttet lokale fællesskaber og dermed også i at få deres ressourcer bragt i spil i forhold til lokalsamfundets udvikling. En forudsætning for at være tilvalgsbeboer er, som tidligere nævnt, ikke kun at man har en stor tilknytning til et lokalområde, hvor man ikke har fast bopæl, hvad end det er som fritidshusejer eller fraflyttet eller besøgende, som vender tilbage hyppigt, men at denne tilknytning også medfølges af et aktivt engagement i lokale fællesskaber. Uden 'fællesskabere' vil mange midlertidige beboere og tilbagevendende besøgende udelukkende være forbrugere af det sted, de føler en særlig tilknytning til. De vil alene besøge, opleve og bruge penge dette sted, men ikke blive medproducenter af stedet, eller være med til at forme stedets fremtid. Tilvalgsbeboere derimod er også aktivt engageret i fællesskaber knyttet til stedet, hvorved de bliver medproducenter af disse fællesskaber, som er knyttet til stedet.

Der synes at være en sammenhæng mellem succesfulde translokale fællesskaber og stærke **'fællesskabere'**, som driver dette møde frem.

De tre kvinder fra Motorfabrikken Marstal: Lone Søndergaard, Nina Rydahl Andersen og Julie Skar er alle 'fællesskabere', som bidrager til at forbinde mennesker, herunder også tilvalgsbeboere og fastboende lokale i det fællesskab, der er omkring motorfabrikken. Det handler om at have blik for den enkelte og at have blik for de forbindelser, der er mellem mennesker, som Nina Rydahl Andersen forklarer:

"Jeg tror, det er noget med, at folk bare skal huskes. Huske, hvordan var det på din ferie i Italien? Og hov har I ikke lige haft sølvbryllup? Og du skal da lige møde, for det er meget sjovt, I har jo faktisk det og det til fælles. Nu holdt vi en langbordsmiddag her for nogle måneder siden. Der var det med vilje, hvordan vi satte dem. Fordi vi ved, at I to faktisk er i gang i det samme slags byggeprojekt. Eller gud det er egentlig sjovt, at I to ikke har mødtes, fordi I er da begge fra Kronjylland. Så det er jo noget med at introducere og lave forbindelser, så man føler sig rigere... Så det er noget med at lave de der introduktioner og forbindelser."

Den håndholdte, personlige opsøgende indsats er med til at bygge bro mellem potentielt nye tilvalgsbeboere og lokalsamfundets fællesskaber.

Herdis Terkelsen fra Rø Borgerforening er et eksempel på en 'fællesskaber'. Når hun ser fritidsboligejerne er der, så henvender hun sig og får en snak. Her fortæller hun om de arrangementer som kommer:

"Hvis jeg ser, at de er der, så banker jeg på døren, og så spørger jeg, hvordan det går med dem, og hvordan det går med huset, og siger lidt om arrangementet og sådan"

Herdis Terkelsen fra Rø Borgerforening er et eksempel på en "fællesskaber". Når hun møder en fritidsboligejer henvender hun sig og får en snak og fortæller lidt om de lokale arrangementer. Foto: Privat

FÆLLES MØDESTEDER

Det er vigtigt at have lokale mødesteder, hvor de lokale og tilvalgsbeboerne kan mødes og opbygge relationer og finde vej ind i lokale fællesskaber.

Lokale mødesteder kan have meget forskellig karakter. Mange små bysamfund har et beboerhus eller forsamlingshus, hvor lokalsamfundet mødes til alt fra fællesspisninger, fastelavnstfest, koncerter og julemarked. Kendetegnende for mange af de aktiviteter, som finder sted i beboerhusene er, at det er arrangementer for alle med tilknytning til området. Typisk vil der være informeret om arrangementerne via digitale medier, nyhedsbreve, aviser eller den gammeldags opslagstavle.

Mange fritidsbeboere, som ønsker at engagere sig i lokalsamfundet og dermed blive tilvalgsbeboer, søger til disse aktiviteter for at få lære andre at kende og blive en del af de lokale fællesskaber.

Aktiviteterne i de forskellige beboerhuse/forsamlingshuse varierer meget i hvor formelt organiserede, de er. På Samsø ligger "Sambiosen", som er et idræts-, kultur- og frivilligcenter. Her organiserer frivilligcenteret ugentlige fællesspisninger fra april til oktober, som er et tilløbsstykke for børnefamilier, og hvor både fastboende, fraflyttede og fritidsbeboere kommer. Ved hjælp af frivillige kræfter får de fællesspisninger op at stå uge for uge med mellem 60-100 deltagere. I andre lokalsamfund foregår det mindre organiseret og mere uformelt såsom i Vang på Bornholm, hvor lokalsamfundet mødes i forsamlingshuset "Salteriet" om sommeren, hvor folk selv medbringer service og mad. Også til fællesspisningen i forlængelse af byens juletræstænding mødes man til fællesspisning, ved at alle tager en ret med samt service.

Et helt uformelt mødested finder vi på Christiansø. Her er der, som beskrevet, en gammel tradition med at have 5-møder, hvor folk på øen mødes mellem kl. 16 og 17 ved købmanden, drikker en øl eller sodavand og vender dagens begivenheder. Her kommer også de indpendlende håndværkere og hyttebeboere for at tage del i det lokale fællesskab.

Sambiosen på Samsø er et idræts-, kultur- og frivilligcenter, hvor både fastboende, fraflyttede og fritidsbeboere kommer. Frivillige kræfter arrangerer hver uge fællesspisninger med mellem 60 og 100 deltagere. Foto: Jeanette Philipsen

Et andet uformelt mødested finder man i Tejn på Bornholm, hvor brugerrådet for den lokale Dagli' Brugsen og den lokale borgerforening har skabt et simpelt mødested uden for Dagli' Brugsen med et bordebænkesæt og hyggelig beplantning. Et sted alle kan sætte sig og mødes, hvad end de skal i Brugsen eller er på vandretur eller lignende, som Inger Kaspersen fra Tejn Borgerforening fortæller:

"Vi prøver at lave et hyggeligt mødested, hvor man ikke skal købe noget for at være, men hvor man bare kan sidde og hænge ud på en bænk, lige uden for Brugsen... Der støtter vi dem (borgerforeningen støtter Brugsens brugerråd red.) med at købe nogle nye pæne bordebænkesæt. Og så har brugerrådet engageret nogle frivillige, der så rydder lidt op og planter nogle nye planter og sådan noget, så det ser rart og hyggeligt ud."

Mødestederne kan også have karakter af at have en aktivitet at mødes om. Det ses blandt andet i Tejn, hvor den lokale lagune med vildmarksbad og sauna er et tilløbsstykke for mange både fastboende lokale og fritidsbeboere.

De lokale foreninger er altså en vigtig faktor i at skabe mødesteder omkring en fælles interesse, hvad end det er en vinterbadeklub, sejlklub eller bridge eller noget helt andet.

TILVALGSBEBOERES GENVEJ TIL SOCIAL ACCEPT HOS BEBOERE

Der kan være meget store forskelle på, hvor nemt og umiddelbart det kan være for tilvalgsbeboere at blive integreret i lokale fællesskaber. Afhængigt af det enkelte lokalområdes kultur, tradition og identitet vil det variere, hvad der udgør en social kapital på stedet.

Jan Kiwi er kunstner og formand for Marstal Lokalråd. Han har boet i Marstal på Ærø som fastboende i de sidste 15 år og før det, havde han og hustruen en fritidsbolig. Jan fortæller, at det tog tid at blive accepteret af de lokale – ja, 30 år siger han selv med et smil på læben.

Jan har oplevet, at det som gjorde en forskel i forhold til at blive accepteret, er at involvere sig i lokalsamfundet og selv yde en indsats:

“Efter jeg har involveret mig i forskellige ting, så er jeg inkluderet i samfundet nu, vil jeg mene. Men det tog tid.”

Modsat er der andre grupper, som oplever at få en meget mere umiddelbar accept i lokalbefolkningen. Netop Marstal har en lang maritim historik med stærke traditioner inden for fiskeri og søfart. Den maritime kultur er fortsat levende i Marstal, og byen er hjemsted for en navigationsskole med cirka 300 elever. Nytilkomne elever, med tilknytning til det maritime miljø, oplever en umiddelbar accept hos lokalbefolkningen, som lektor ved Marstal Navigationsskole Henrik Hagbarth Mikkelsen beskriver:

“Hvis du bor i Marstal og har en søfartsbog, så er du accepteret af befolkningen. Det er som et “passport” til kulturlivet også.”

En lang familiehistorie på øen synes ligeledes at give social accept blandt de fastboende. På Christiansø kan fastboende lokale opleve, at hyttebeboere, som fast lejer en hytte som fritidsbolig, har mere social kapital end fastboende lokale. Det fortæller blandt andre Jannie Højer Madsen, som flyttede til Christiansø med sin familie for cirka to år siden. Hun oplever, at hun som tilflytter ikke skal tage konflikter med hyttebeboere med en lang familiehistorie på stedet:

“Som for eksempel den hytte i vores baghave, hvor de (hyttebeboere red.) rykkede ind i sommer, og så røg vores terrasse, for der rendte deres børn og legede, og det er der ikke nogen, der stiller spørgsmålstejn ved, og vi skal sandsynligvis heller ikke begynde at pippe op om det... vi er flyttet hertil, og de ved, vi tager videre, og de har altså været her i generationer herude.”

Handling giver respekt

Jes Jørgensen, som er formand for Ommel Samvirke, beskriver, at det som giver respekten fra de fastboende lokale er, at det ikke blot bliver ved snakken, men at man viser handling og realiserer det, man siger, man vil:

“Omvendt er der også så mange, som jo godt vidste, at hvis ikke der kom nogen udefra, så ville øen jo dø. Man kunne ikke få den til at fungere uden. Og der handler det så meget om respekten i forhold til, om man rent faktisk kun snakkede, eller om man også gjorde noget. Der er det gøren, der giver respekten, kan man sige.”

Christian Stadager, som er direktør hos Ærø Whisky, fortæller i forlængelse heraf, at man som tilvalgsbeboer skal medbringe noget, som man aktivt bringer i spil i lokalsamfundet:

“Der er sådan en uskreven lov på øen om, at du skal medbringe et eller andet. Du behøver ikke at være akademiker eller håndværker eller noget. Bare du går til makronerne, og så skal du også vise en eller anden form for vedholdenhed, og det skal også gerne udmønte sig i noget... Og det er jo ikke en prøve, man skal op til eller sådan noget... Det, tror jeg, er meget af det der skal til, for ligesom at blive accepteret.”

Jan Kiwi siger med et smil på læben, at han har brugt 30 år at blive accepteret af de lokale. Han oplevede, at det at involvere sig i lokalsamfundet og selv yde en indsats var det, der betød noget. I dag er han formand for Marstal Lokalråd. Foto: Privat.

HVEM BØR BESLUTTE HVORDAN LOKALSAMFUNDET SKAL UDVIKLES?

Når lokalsamfundene forandrer sig og en større andel bliver deltidsbeboere, vil tilvalgsbeboeres ønsker til, hvordan lokalsamfundet skal udvikle sig potentielt også fylde mere. I mange af de undersøgte lokalsamfund giver man udtryk for, at der som oftest er en respekt for lokalområdet og den historie, der er på stedet.

Men der kan også opstå udfordringer og konflikter, hvilket aktualiserer spørgsmål som: Har tilvalgsbeboere samme legitimitet eller ret til at bestemme hvordan lokalsamfundet skal udvikles, som de faste beboere har? Og vil de beslutninger de træffer være beslutninger, hvor det primært vil være de fastboende lokale, som står med konsekvenserne?

Et eksempel på dette er lokalsamfundet Vang på Bornholm. I Vang fortæller formand for Vang Beboer- og Grundejerforening, Iris Kofod, at de fastboende lokale for år tilbage godt kunne opleve, at fritidshusbeboerne forlangte konkrete udviklingsprojekter, men uden en forståelse for at det var projekter, som krævede drift og vedligehold hele året, som de lokale ville skulle stå for:

”For 3-4 år siden havde vi de her store skel med, at vi havde beboere, der boede her fast, der syntes, at dem der kom til Vang og bare boede her midlertidigt ligesom forlangte, at nu kunne det jo være rigtig godt, at vi fik en sauna eller nu kunne vi jo bare godt lave et vildmarksbad eller alle de her ting, som gav lidt konflikt, fordi en sauna skal jo vedligeholdes hele året. Og hvem skulle nu gøre det, når de ikke er der? ... dem der er tilbage af fastboende, de har ikke lyst til at påtage sig flere opgaver. Så selvfølgelig har vi også de her konflikter. Men vi tænker positivt om dem, der er kommet hertil, og vi lytter gerne til dem, og de må gerne komme med gode råd, men samtidig med så prøver vi også at fortælle dem, at det de er kommet til og kan lide, det er jo fordi der er en kultur eller en tradition, eller der er nogen som vedligeholder noget hele året, og det skal man også påskønne. De skal også tænke, at det er meget værd, så de ikke kommer og laver om.”

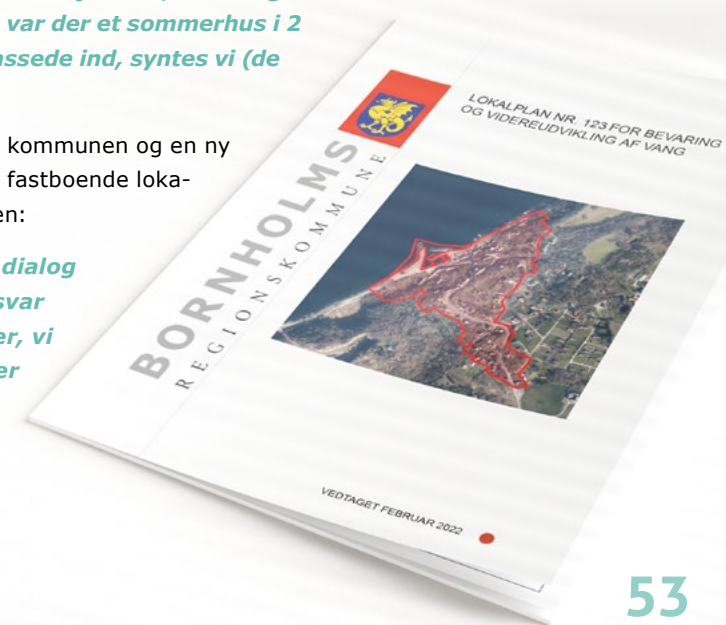
Iris Kofod beskriver dog også, at samspillet mellem de fastboende lokale og fritidsbeboerne er blevet væsentlig bedre de senere år, hvilket især skyldes fælles arrangementer, hvor man har lært hinanden at kende.

Vang blev mere og mere attraktivt for fritidshusbeboere, ikke alene i sommerhuskvarteret men også i selve byen, så har det været vigtigt for de fastboende lokale at sikre sig, at den udvikling Vang som bysamfund skulle gennemgå skete i respekt for Vangs historie, og det de fastboende lokale forbinder med byen. Det har været af stor betydning, at de faste beboere i Vang for nogle år siden havde en proces med Bornholms Regionskommune omkring en ny lokalplan. Den nye lokalplan for byen skulle netop opstille nogle rammer for, hvordan byen kan udvikle sig. Efterhånden som Vang er blevet mere og mere attraktiv for fritidsbeboere efter bopælspligten er ophævet, så har der været en frygt for, at grunde ville blive udstykket, og flere nye huse ville blive bygget i en stil, som de fastboende lokale ikke mente passede ind:

”Vi jo fik godkendt en lokalplan for Vang, hvor vi jo havde en proces over to år om, hvad var det egentlig vi ville med Vang? Hvad er det for nogle grundstørrelser, vi vil have? Hvad er det for en byggeskik, vi vil have? Hvad er det for en højde, vi vil have? Og kommunen havde selvfølgelig deres mening om tingene, men vi er blevet spurgt til, hvad vi tænker. Det er jo fordi, der var grunde der stod tomme og lige pludselig var der et sommerhus i 2 etager, der skød op som slet ikke passede ind, syntes vi (de fastboende lokale, red.).”

Iris Kofod beskriver, at denne proces med kommunen og en ny lokalplan for Vang, har været vigtig for de fastboende lokale, og en måde de har kunne passe på byen:

”Der synes jeg, at vi havde en god dialog med kommunen, og fik de høringssvar igen, der skulle være, så jeg tænker, vi har sikret byen, at den ikke kommer til at udvikle sig uhensigtsmæssigt med alt det her flex-muligheder, der er kommet. Vi har jo prøvet på at passe på byen.”

AFRUNDING: KAN TILVALGSBEBOERNE VÆRE MED TIL AT SKABE LOKAL UDVIKLING?

De danske landdistrikter og øer er under forandring. I årtier har der været en tendens til affolkning af fastboende i landdistrikterne og øerne. Samtidig oplever disse områder en stigende deltidsbefolkning, som opholder sig mere og længere disse steder, som de kan føle en tilknytning til uden at have fast bopæl der.

Denne deltidsbefolkning er som udgangspunkt forbrugere af stederne, som de besøger og opholder sig i midlertidigt. Men der er også en gruppe, som ikke alene er forbrugere af stedet og føler en tilknytning til stedet, men som aktivt engagerer sig i stedets udvikling og de lokale fællesskaber – **tilvalgsbeboerne**.

På baggrund af interviews og workshops på Ærø, Samsø og Christiansø samt i Nørre Herred på Bornholm har denne undersøgelse identificeret seks prototyper på tilvalgsbeboere samt ni forskellige typer af fællesskaber, som engagerer både fastboende lokale. I den forbindelse er det tydeliggjort, hvordan tilvalgsbeboere kan bringe forskellige ressourcer i spil i lokalsamfundenes fællesskaber, herunder finansiering, netværk, viden, arbejdskraft og nye perspektiver.

I mange landdistrikter og på mange øer kan der derfor være en potentiel ressource og nye muligheder for lokal udvikling, hvis tilvalgsbeboere engageres i lokalsamfundet.

Ikke desto mindre er det en udbredt opfattelse i lokalsamfundene på de fire øer, at fastboende lokale er den type af beboere, man værdsætter højest. I mange lokalsamfund er der en bekymring for, om man med færre og færre faste beboere kan opretholde et levende lokalsamfund med aktiviteter hele året. Det er en udbredt oplevelse i lokalsamfundene på de fire øer, at tilvalgsbeboere

ikke kan trække læsset alene. De fastboende lokale opleves som kernen i de lokale fællesskaber, som vanskeligt kan undværes som tovholdere og personer, der er til rådighed og kan yde en indsats hele året igennem.

Når det er sagt, er eksemplerne mange på, at også tilvalgsbeboere både bidrager og driver tilblivelsen af konkrete arrangementer, events og traditioner. At de går til hånde ved blandt andet arbejdsdage og arrangementer eller deltager i bestyrelsesarbejde og påtager sig administrative opgaver. Hvor meget tilvalgsbeboere er integrerede i lokale fællesskaber og bidrager og driver disse aktiviteter varierer dog meget.

Lokalsamfundenes situation og udgangspunkt er forskellige. Mange steder er der ikke længere bopælspligt, hvor for især fritidsbeboere bliver en del af lokalsamfundene, hvoraf nogen specifikt søger til de små nære bysamfund for at finde ind i og bidrage til de lokale fællesskaber. Blandt disse lokalsamfund er nogle skeptiske over for den nye deltidsbeboelse og kæmper for at få bopælspligten genindført, mens man andre steder ser udviklingen som uundgåelig og gør sit bedste for at engagere de nye deltidsbeboere. I andre lokalsamfund har man fortsat bopælspligt eller oplever ikke en tilstrømning af fritidsbeboere, hvorfor denne debat slet ikke fylder.

Hvis et lokalsamfund ønsker at engagere tilvalgsbeboere i de lokale fællesskaber og derigennem søge at skabe mere lokal udvikling, kan man med fordel arbejde med at kortlægge sit lokalområde i forhold til tilvalgsbeboere og forskellige typer af fællesskaber i lokalområdet. Her er det væsentligt at være opmærksom på:

Hvilke tilvalgsbeboere er der i lokalområdet?

Hvilke af de seks prototyper af tilvalgsbeboere findes i lokalområdet? Er der eksempelvis mange fritidshusejere? Er der mange, som pendler ind til stedet? Er der fraflyttede unge, som kommer 'hjem' på bestemte tidspunkter? Er der specifikke grupper af eksperter, der søger til netop det lokalområde?

Hvad ved man om disse forskellige typer af tilvalgsbeboere?

Hvornår opholder forskellige grupper af tilvalgsbeboere sig i lokalområdet? Er der konkrete aktiviteter, traditioner eller lignende, som der er interesse for blandt forskellige grupper af tilvalgsbeboere?

Hvilke lokale fællesskaber er der i lokalområdet, som tilvalgsbeboere kan deltage i?

Hvilke fællesskaber er der i lokalområdet? Hvilke traditioner, arrangementer og begivenheder er vigtige for lokalsamfundet? Er det aktiviteter, som man kan være bedre til at invitere tilvalgsbeboere med til?

Ønsker de fastboende at involvere tilvalgsbeboerne?

De fastboende lokales indstilling til tilvalgsbeboere er væsentlig. Hvis tilvalgsbeboere føler sig velkomne i et lokalområde og bliver inviteret ind og oplyst om initiativer, arrangementer og traditioner, som de kan deltage i og bidrage til, vil flere have lyst til at engagere sig.

Inviteres tilvalgsbeboerne ind?

Er repræsentanter for de lokale fællesskaber i lokalområdet opmærksomme på aktivt at invitere også tilvalgsbeboere ind i fællesskabet? Her viser erfaringerne, at den direkte og gerne håndholdte henvendelse og invitation har stor betydning, da den kan gøre det lettere at møde op og engagere sig.

Har lokalsamfundet nogle 'fællesskabere', som kan bygge bro?

'Fællesskabere' kan være afgørende for at bygge bro mellem fastboende lokale og tilvalgsbeboere og facilitere relationer på tværs. Er der personer i lokalsamfundet, som kan udfylde denne rolle og gerne i forhold til de forskellige typer af fællesskaber?

Hvilke mødesteder kan samle både tilvalgsbeboere og fastboende lokale?

Det er vigtigt, at der er steder at gå hen, hvis man som tilvalgsbeboer gerne vil opsøge mødet med de fastboende lokale. Det kan både være formelle og uformelle mødesteder. Inviteres tilvalgsbeboere til at møde op på de lokale mødesteder?

Hvis der ikke er oplagte mødesteder, kan der så gøres noget for at skabe også simple og uformelle mødesteder?

Hvordan kommunikeres der til og med tilvalgsbeboerne?

Hvis tilvalgsbeboerne skal engageres i lokalområdet, er det centralt, at de modtager kommunikation om, hvad der sker i lokalområdet. Har tilvalgsbeboerne i lokalområdet kendskab til, hvor de får informationer? Både digitalt og i fysiske lokale blade og foldere m.m.? Og inviteres de til at bidrage og deltage i denne kommunikation?

Kan aktiviteter tilpasses tilvalgsbeboere?

Hvis et fællesskab i et lokalsamfund gerne vil engagere flere tilvalgsbeboere, kan det være væsentligt, at aktiviteter, der afvikles, tilpasses de tilvalgsbeboere, som skal kunne deltage. Det kan være ved bevidst at planlægge arrangementer på tidspunkter, hvor tilvalgsbeboerne kan deltage, såsom i weekender eller ferieperioder, eller ved at holde møder digitalt eller give mulighed for at svare digitalt.

Er der særlige typer af opgaver tilvalgsbeboere kan varetage?

Der kan være begrænsninger på, hvilke typer af opgaver tilvalgsbeboere kan varetage. For nogle tilvalgsbeboere kan det være mest hensigtsmæssigt at påtage sig opgaver, som ikke kræver en kontinuerlig indsats hen over året, men derimod er afgrænset til en specifik weekend eller uge, eller som har karakter af ad hoc arrangementer, som tilvalgsbeboeren kan planlægge at afvikle, når vedkommende er i lokalområdet.

Rammer for tilvalgsbeboernes indflydelse

Fastboende lokale kan med fordel have interne drøftelser i forhold til, om der er traditioner, begivenheder eller et fysisk udtryk i lokalsamfundet, som man ønsker at bevare. Hvad i lokalsamfundet er vigtigt at værne om? Og hvordan kan det gøres? Kræver det vedtægtsændringer i en given forening eller en ændring af en lokalplan eller noget helt tredje?

Med disse forskellige typer af redskaber indsamlet fra de fire øer håber vi, at fastboende i lokalsamfund kan føle sig bedre klædt på til at indgå i udviklende fællesskaber med tilvalgsbeboere i det omfang, som det giver mening for stedet. Vi ønsker jer alle en rigtig god arbejdslyst!

For yderligere viden om emnet henvises til CRTs rapport "Hvor mange hjerter banker – Hvordan translokale fællesskaber på Ærø, Samsø, Bornholm og Christiansø skaber udvikling i lokalsamfund", som kan findes under publikationer på www.CRT.dk. Her kan du også finde henvisninger til litteratur om emnet.

Hvor mange hjerter banker

*Sådan kan translokale fællesskaber skabe udvikling i lokalsamfund
- En undersøgelse af translokale fællesskaber på Ærø, Samsø, Bornholm og Christiansø*

Forfattere: Gitte Hvidkær Marschner og Anne Thomas

Grafisk design: Peter Konoy, Beyer Konoy reklamebureau

Særlig tak til:

*Samarbejdspartnere hos Energiakademiet, Christiansøs Administration, Sparekassen Bornholms
Fond og Ærø Turist & Erhverv. En stor tak skal også lyde til de mange repræsentanter fra forenings-
liv, erhvervsliv, institutioner og de lokale bysamfund på Ærø, Samsø, Bornholm og Christiansø, som
har delt deres værdifulde viden og erfaringer i forbindelse med interviews og workshops.*

*Uden finansiel støtte fra Plan- og Landdistriktsstyrelsens Landdistriktspulje samt Sparekassen
Bornholms Fond ville denne publikation aldrig være blevet til. Tusind tak for støtten.*

ISBN: 978-87-93583-43-6

Fotos:

Forsidefoto: Fællesspisning på Motorfabrikken Marstal. Udlånt af Motorfabrikken Marstal

*Center for Regional- og Turismeforskning (CRT)
Bymarken 12 · 3790 Hasle*

Telefon +45 5644 1144

E-mail: crt@crt.dk

www.crt.dk